2018 2019

Ett och annat från den gamla

Staden Skara

Utgivet av

Skara Gille

JULA®

För hem, trädgård och fritid.

JULA HUSET

6 butiker under samma tak.

Ca 242.000 m² fastighetsyta

G&K Blanks Fastigheter AB

www.blanksfastigheter.se

2018-2019
ETT OCH ANNAT FRÅN DEN GAMLA STADEN SKARA

UTGIVET AV

SKARA GILLE

Bokkommitté
Tommy Kroon, Barbro Olofsson, Erik Sånnek

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Tommy Kroon	3	Förord
Tommy Kroon	5	Åldermannen har ordet
	6	Skara Gille – Årets hembygdsförening
Oskar Lefvander	8	Gammal kär kuriositet
Camilla Ek	10	Stadsbranden i Skara 1719
Mats Bohman	15	Uno och hans julkort
Oskar Syren	16	Västergötlands Museum 100 år
Claes Jonsson	18	Skaradjäkne med sånglärka
Christina Johansson	21	Rosplantering vid Båtmanshuset
Barbro Olofsson	23	Eva Åsbrink – stridbar skarabo
Lena Brodin	27	Bergers Bokhandel
Hans Menzing	31	Skara blev stad med påvens stöd
Göran Johansson	34	Sven Kjellgren
Lars-Göran Lönnermark	36	Biskop Johannes Kempe och Kämpagatan
Karin Schmidt	39	Utblåsning av julfreden
Ann-Britt Molander Johansson	40	Aldrig skulle jag...
Ulla Djupedal	42	Familjen Larsson på Skolgatan 9-11
Barbro Olofsson	50	Krönikebrunnen i Skara 80 år
Lennart Moberg	52	Skara Ved, Kol, Koks och trävaruhandel under 1900-talet
Lena Brodin	56	Göran Jönsson, Veterinärmuseet – Professor Medikus med fötterna i myllan
Stg Karlsson	60	St. Hindsbo – en historisk gård i Skara
Elisabeth Stålarm	63	Böckernas Skara med politisk beslutsvånda
Ulf Warolin	66	Stadskällaren under min farfars tid
Sven-Olof Ask	70	Gamla Skarateckning berättar
Lennart Persson	73	Hall of Fame
Carl-Olof Storm	76	Kvinnliga butiksinnehavare i Skara från förr
Marie-Louise Svensson	80	Kupans historia
Erik Sånnek	82	Bildkavalkad från förr och nu
	88	Nämnden i Skara Gille 2018 och 2019

ISSN 0231-9066
Solveigs Tryckeri, Skara 2019

Förord

Vi i Gillesnämnden är stolta och glada att kunna presentera ännu en Gillesbok. Den trettiofjärde i ordningen sedan den första utgåvan 1961. Det är en sann glädje att söka författare och intressanta ämnen inför varje ny utgåva. Vi hoppas att årets blandning kommer att ge både nya kunskaper och underhållning samt väcka intresse för fortsatta studier i lokalhistoriska ämnen. Bland årets författare finns det några veteraner, men många är med för första gången. Resultatet av deras ansträngningar blir en trivsam bok. Jag hoppas att även årets upplaga kommer att glädja Dig som läsare och bjuda på många minnen och tankar.

Ett varmt tack till alla författare för er medverkan. Ett lika varmt tack till alla annonsörer för ert stöd. Och inte minst, ett mycket varmt tack till alla er som köper boken. Ni alla behövs för att vi skall kunna fortsätta den gamla fina traditionen med boken "Ett och annat från den gamla staden Skara".

Skara i november 2019
Tommy Kroon
ålderman

Välkommen som medlem i

Skara Gille

Kontakta Tommy Kroon 0705912455
eller Erik Sånnek 0723313836
eller skicka ett mejl till
tommy@skaragille.se
Bg 543 - 0145 Swish 123 538 33 02

Besök vår hemsida skaragille.se

Ugglan
HELA FAMILJENS
BOKHANDEL!
Skara Bok & Papper
Marumsgatan 9, Skara
Tel. 0511-130 16

Leksaker
Böcker
Pappersvaror

BEIJER
BYGGMATERIAL

Solveigs Tryckeri
0511-149 00
info@solveigstryckeri.se

ERIK JONSSONS EFTR. GULDSMEDSAFFÄR
Etabl. 1923
Marumsgatan 4, Skara
Tel. 0511-105 86
När du söker det lilla extra
Sandberg, Ole Lynggard,
Georg Jensen
A. Jonsson

Åldermannen har ordet

Tommy Kroon
ålderman

2018 var ett mycket speciellt år. Skara Gille fyllde 70 år. En aktningsvärd ålder för en aktiv och vital förening. Redan tidigt när planerna för firandet inleddes, satte vi i gillesnämnden ribban för årets aktiviteter. En aktiv förening skall firas med många aktiviteter. Och fyller man 70 så tyckte vi att vi bör kunna presentera 70 aktiviteter. Så blev det.

Ett vanligt år genomför vi mellan 30 och 40 olika aktiviteter för våra medlemmar och för allmänheten. Så steget var inte så väldigt utmanande. Men några av de planerade insatserna var extra märkvärdiga som till exempel "70 sorters kakor" och "Hembygdsmässan i Fornbyn". Ett viktigt mål var att vår verksamhet skulle synas och nå uppmärksamhet. Vi vill att flera skall upptäcka Skaras hembygdsförening och vi vill gärna att flera skall bli medlemmar. Det är med stolthet som vi noterar att medlemsantalet har ökat med ungefär hundra personer om året de senaste två åren.

Mycket av vår verksamhet bygger på traditioner. Luciafirandet har funnits med sedan starten, de populära resorna och "Lilla julafton" har genomförts sedan 80-talet, nationaldagsfirandet sedan denna dag blev "röd dag". Nyare återkommande inslag i verksamheten är stadsvandringarna och "Lilla midsommarafton" som funnits med i fyra - fem år. Vi värderar också besöken på våra lokala turistmål under rubriken "turista hemmave". En viktig del av vår verksamhet är de återkommande träffar som genomförs på lördagseftermiddagar i vårt trivsamma Båtsmanshus. Till detta hoppas jag nu att vi kan addera Hembygdsmässan i Fornbyn som för första gången genomfördes under jubileumsåret och som återkom under 2019.

Redan vid starten av Skara Gille betonades värdet av att dokumentera staden, samt samla bilder och vykort. En grupp i Gillet har ägnat mycken kraft och möda åt detta arbete. Vi använder en portal som heter "Bygdeband" och är nog den enda stad i Sverige som engagerar oss så hårt för att dokumentera vår moderna historia. Här kan man studera de centrala delarna av staden, besöka gata efter gata, ta del av fakta om varje hus och få reda på vilka butiker och hantverkare som verkat i dem. Detta arbete kommer nog aldrig att bli klart, det kommer att byggas på pusselbit för pusselbit. Men under jubileumsåret presenterades "Skaras handel och hantverk 1948" vid flera träffar där alla hade möjlighet att bidra med egna minnesbilder.

Det är en ära att få verka i en förening med all denna glöd som visas av ledamöterna i Gillesnämnden, av våra värdpar och inte minst av alla härliga medlemmar i vår verksamhet. Alla positiva reaktioner ger oss energi att fortsätta arbetet med att utveckla vår verksamhet ytterligare.

Skara Gille – Årets hembygdsförening

Ett intensivt jubileumsår med 70 väl genomförda aktiviteter var en orsak till att vi kände oss modiga. Till detta kan vi lägga den kraftiga medlemsökning som vi haft de senaste två åren, mer än 100 nya medlemmar per år. Ytterligare en faktor är den stora uppmärksamhet som vi fått från våra lokala tidningar. Allt detta sammantaget gjorde att vi nominerades till "Årets hembygdsförening" i Västergötland. Vid årsstämman i Axvall tilldelades Skara Gille utmärkelsen "Årets hembygdsförening". Glada och stolta kunde vi ta emot ett diplom och ett belopp på 5000 kr. Åldermannen Tommy Kroon och folkdräktsklädda Ann-Britt Molander Johansson och Barbro Hassel tog emot belöningen.

Västergötlands Hembygdsförbund

DIPLOM

Årets Hembygdsförening 2019

Skara Gille

För Västergötlands Hembygdsförbund
2019-05-11

Ordförande

Vice ordförande

Västergötlands Hembygdsförbund

Årets Hembygdsförening 2019

Skara Gille

Skara gille tilldelas utmärkelsen Årets hembygdsförening 2019 inom Västergötlands Hembygdsförbund genom sin allsidiga och engagerade verksamhet, vilken intresserar en månghövdad allmänhet och tillströmmande medlemmar. Föreningens aktiviteter, där stadsvandringarna, hembygdsmässan och utgivningen av den återkommande skriften "Ett och annat från den gamla staden Skara" särskilt ska nämnas, vittnar om en i högsta grad levande verksamhet som lever upp till svensk hembygdsrörelses vision. Genom sitt arbete med Bygdeband dokumenteras människor, fastigheter och verksamheter och skapas sammanhang där dåtid leder fram till nutid och skapar möjligheter för framtida intresse.

Skara gille har funnits i drygt sjuttio år och har lyckats hålla en fruktbar kontinuitet över tid, men dessutom lyckats förnya och utveckla sin verksamhet på ett förnämligt sätt som lovar gott för kommande år!

Vara den 14 mars 2019

Styrelsen Västergötlands Hembygdsförbund

Gammal kär kuriositet

Artikel från Gillesboken 1969 skriven av Oscar Lefvander

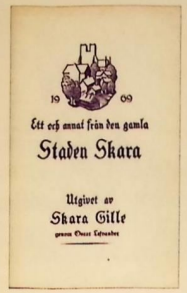

En gammal taffel står här hemma hos mig på Brinkagården. En över hundra år gammal sirlig och förnäm skapelse.. Och den är rätt märkvärdig. Gunnar Wennerberg har ägt den och här i Skara fullbordat Gluntarna på taffeln. Wennerberg lämnade Uppsala under december 1848 för att återvända till sin gamla skolstad Skara och sin Katedralskola som lektor. I Uppsala hade Wennerberg vunnit erkännande som skald och hade där påbörjat en serie duetter, som han kallade Gluntens duetter. Intresset för dessa var stort och en förläggare, Abraham Hirsch i Stockholm, kom att under mitten av år 1849 teckna kontrakt med Gunnar Wennerberg om verkets utgivande. Arbetet med att skriva och komponera Gluntarna fortsatte Gunnar Wennerberg med i Skara, där han bodde i det stora trähuset utmed Rådhusgatan. Han komponerade sina verk vid den taffel vi nu talar om. Han avslutade inte enbart sina sista Gluntar vid den, utan komponerade även verk som "Hör oss Svea" samt oratoriet "Jesu födelse" på taffeln. Låt oss följa den gamla taffelns väg hit till Brinkagården. Patron Frans Samuel Läckgren på Torsborgs Egendom i Norra Härene flyttade till Skara år 1917 och hyrde för sig och sin familj en lägenhet vid Folkungagatan. Våningen här var mindre än på Torsborg och han tyckte taffeln var svår att placera och frågade mig "Skall du köpa den av mig, den har fina anor". Och han talade om dess historia och han kunde verifiera den. Läckgren hade köpt taffeln år 1900 på en auktion som hölls på Ålycke egendom efter änkefru Silfwerhielm. Fröken Syster Silfwerhielm upplyste innan taffeln auktionerades bort, att den tillhört Gunnar Wennerberg och att Gluntarna var komponerade på den. Auktionsförrättaren lämnade Läckgren intyg härom. Följande skrivelse är av kulturhistoriskt intresse. Det piano som innehaves av Herr Oscar Lefvander, Skara och som jag förut lämnat intyg på, att det tillhört Lektor Gunnar Wennerberg under hans Skaratid, vill jag härmed på begäran omtala hur det kommit i vår familjs ägo. Under åren 1860–72 bodde mina Föräldrar Öfverstelöjtnant Silfwerhielm på Götala Gård utanför Skara.

Ett av dessa år gjorde Lektor Gunnar Wennerberg i Skara auktion, där min Fader inropade detta piano och som vi alltjämt inom Familjen kallade Wennerbergspianot därför att det tillhört honom. Detta piano ägde vi sedan till år 1900, då det inropades på vår auktion på Ålycke, Winninga, av Godsägare Frans Läckgren, Torsborg, N Härene. Vilket jag härmed kan intyga. Lidköping den 2 maj 1932. Syster Silfwerhielm. Handlingen bevittnades av Albin Andersson och Dagny Nyberg, båda i Lidköping. Det gamla instrumentet benämnes inte alltid enahanda. Här ovan får det heta piano. I ett brev från Skara skriver Hedda Wennerberg, född Cronstedt, om sitt och Gunnar Wennerbergs hem. Det var år 1852. Hon berättar "och till dörren till höger har Gunnar sitt rum med sina bokhyllor, sitt klavér och sitt möblemang efter sitt sinne". Ja, här får musikinstrumentet som Gluntarna skapades vid heta klavér. Gunnar Wennerberg lämnade Skara år 1864, för att i Stockholm fortsätta karriären, men numera som hög ämbetsman än som poet och musiker. Vid flyttningen från Skara övergick således klavéret – taffeln – i familjen Silfwerhielms ägo.

Hantverks- och Jubileumsutställningen i Lidköping år 1946 hade anordnat ett Gunnar Wennerbergsrum. Till detta önskade landsantikvarie Gunnar Ullenius och docent Harald Wideen låna Gluntarnas taffel. Innan den lämnades ut granskades riktigheten av dess äkthet av doktor Olsson vid Riksantikvarieämbetet.

Hundraårsminnet av Gluntarnas utgivande celebrerades med en Jubileumsskrift, som skrevs av doktor Einar Malm år 1949, "Ack, i Arkadien" – Några kapitel om Wennerbergs Gluntar och dess förhistoria. Einar Malm omnämner den gamla taffeln och har på sidan 157 ett foto av den.

En taffel lik den som ägdes av Gunnar Wennerberg.

Stadsbranden i Skara 1719

Camilla Ek

Den 23 augusti 2019 var det 300 år sedan som i princip hela Skara brann ner, så när som på några större gårdar och mindre byggnader.

Tack vare kyrkoherden Harald Ullenius levande beskrivning av branden från den 4 september 1719, finns detaljer om händelsen bevarade. Det framgår dock inte om Ullenius, som verkade i Timmele, varit i Skara vid tillfället eller fått förloppet berättat för sig. Siffrorna och bokstäverna inom parentes i artikeln hänvisar till kartan från 1720, som beskriver "Tompter i det skick staden war innan han blef afbränd 1719".

Brandens förlopp

Sommaren 1719 hade varit varm och torr. Halmen och torven på de 108 tomternas trähus i Skara var torra som fnöske, och under ladutaken låg skörden bärgad, också den torr och eldfängd. Den 23 augusti blåste det kraftigt; samtida källor uppger att det var storm. Det var söndagsförmiddag, så de flesta i staden var på gudstjänst i Domkyrkan, där kyrkportarna på grund av blåsten var ordentligt igendragna. Klockan 9 på morgonen upptäcktes att det brann i en lada (85) söder om torget (A), och borgaren Collins hustru, Ingrid Larsdotter, som av någon anledning inte var i kyrkan, sprang för att varsko gudstjänstbesökarna. När hon inte lyckades få upp de tunga kyrkdörrarna ropade hon så högt hon kunde utanför den västra porten, men då hon inte fick någon respons sprang hon iväg på kyrkogården och hittade ett människoben, som hon dunkade mot dörren samtidigt som hon fortsatte att skrika.

Därinne hade domprostens son, pastor Benedictus Bredberg, klarat av "Fader vår", och folket stod upp i bänkarna för att höra evangeliet enligt Lukas. Då fick några i de bakre raderna höra oväsendet Ingrid skapade, och öppnade dörrarna. Skaraborna strömmade ut ur kyrkan för att se vad som var å färde. De möttes av en eld, som redan spridit sig från magister Wahlbergs lada, på gården som beboddes av Oluf Kämpe (85) till fältskäraren von Sannens gård (79). Alla begav sig mot branden för att försöka släcka de båda brinnande gårdarna och rädda lösöre. Strax spred sig dock elden till skolan (C) vid kyrkan (B), vidare till domprostens (51) och framlidne magister Brodds gårdar, för att sedan antända alla de övriga husen utmed Skolgatan, som sträcker sig åt sydöst från kyrkan. Därifrån antändes tullaren Tranas kölna nere vid Skara källa, och därpå även hans gård (40).

Medan Skolgatan brann, skolan från 1642 blivit helt nedbrunnen och skolklockan helt smält av värmen, hade rådman Nils Ambjörnssons gård (76) mittemot Domkyrkan klarat sig. Nu spred sig elden även dit, och så vidare mot själva Domkyrkan (B), där taket och de tre tornen fattade eld. Först rasade det norra tornet med storklockan som Drottning Christina skänkt 1635, och sedan det södra med de tre andra klockorna. Storklockan slogs

Krata ur Lantmäteriets historiska kartarkiv.

sönder i tre delar, medan de tre övriga inte hade återfunnits ens två veckor senare. Dock skonades Domkyrkans interiör till större delen, mycket tack vare magister Hasenmüller, som rådigt tog sig in i kyrkan och med hjälp av några andra personer släckte elden, som dock hann bränna ner den norra sångläktaren och skranket vid den västra dörren.

Medan kyrkan brann spred sig elden vidare i staden. Rådstugan mitt på torget (A) brann och dess klocka smälte, och medan magister Hasenmüller räddade Domkyrkan, brann hans egen gård (8) mittemot Domkyrkans västra port ner. Stora torghällen sprack i bitar av hettan, och så gjorde även många av gatstenarna. I den starka sydvästliga vinden blåste brinnande flagor ett par-tre kilometer utanför staden, och antände en gärdesgård mellan Västtorp och Brunsbo. Runt 16-17-tiden på eftermiddagen började branden ge med sig. De sista husen som brann var magister Sidrenius mangård (20-21), och Kämpagården (57) söder om centrum. Som tur var hade ingen människa omkommit.

Eldens rov

De enda gårdarna som klarade sig var Kungshuset, magister Ahlbergs (11-12) och framlidne prosten Scarins (13) gårdar, framlidne rådman Jöns Månssons gård (117-118), samt ett dussintal mindre hus och lador såsom Sven Orres (22), Lars Andersson Höök (23) och Prosten Dahlins (114-115) fastigheter. Några mindre byggnader utmed nuvarande Klostergatan klarade sig också. Nils Ambjörnsson upprättade senare en förteckning över brandskadornas omfattning. Enligt den totalförstördes tre fjärdedelar av de 108 tomterna. Om man ser till antalet förstörda boningsrum och kök, förstördes 460 eller 83 procent av stadens 556 salar, stugor, kamrar och kök. Ett annat mått på hur hårt drabbad staden blev är mantalslängderna. 1719 års mantalslängd, som upprättades före branden, upptar drygt fem sidor. Där finns invånare över 15 år med, och man räknar till 214 personer, varav 73 män och 98 hustrur. 1720 års mantalslängd, upprättad efter branden, tar bara två sidor i anspråk, och räknar 83 personer, varav 29 män och 35 hustrur.

Som man kan se i gamla bouppteckningar ägde många inte mer lösöre än det allra nödvändigaste vid den här tiden: lite möbler och husgeråd, något ombyte kläder, de verktyg man behövde om man hade ett yrke, samt säd och jordbruksredskap om man var bonde. En del skarabor lyckades rädda undan några av sina tillhörigheter, men fem personer, som hade lite mer ägodelar, blev av med mer än de flesta. Bokbindaren mäster Jakob Falck (48) fick endast undan lite av sin verkstad, magister Wahlberg (32, 38) fick ut två kistor, och de hemmavarande i hushållet hos tullare Lars Trana, som själv befann sig i Gudhem, kunde endast rädda några få tillhörigheter. Än värre var det för domprosten, Magnus Bredberg (51) (känd för sin stränghet), som befann sig i Bjärka kyrka och predikade när det brann. Hans familj, som var kvar i Skara, fick endast ut lite husgeråd, några böcker, och några gobelänger som vårdslöst slets ner från väggarna. Alla domprostens manuskript och utkast, kartor, församlingens kyrkböcker och annat blev lågornas rov, liksom sju skåp och allting i rustkammaren. En bryggpanna som klarade sig då den var full med spisöl fick de dock med sig, men det var också det enda familjen hade att stilla sin hunger och törst med den kvällen.

Om domprosten förlorade mycket av intellektuellt värde, hade det som boktryckare Herman Möller förlorade så mycket större jordiskt värde. Allt han ägde brann upp, vilket inkluderade en kista som sades innehålla mycket silver och inte mindre än 50 guldringar. Den räddades till att börja med, men när man körde den framåt Skolgatan gick plötsligt vagnsaxeln av, och där blev kistan stående tills den fattade eld "så att icke thet ringaste fanns ther efter". En kista som hustrun hade räddat undan och placerat under skolhusväggen för att den skulle stå i säkerhet, förintades när skolhustaket rasade ner.

Skuldfrågan

Hur elden uppstått kände man i början av september 1719 inte till. Det var olika bud om ifall det var en vådeld eller mordbrand. Dock arresterades en finne och en dansk och fördes till Lidköping där de häktades. Det som hölls emot dem var följande: Finnen arbetade i gården där branden startade, och han var arg på sin husbonde, Oluf Kämpe, som "warit något elack och swår mot honom". Han hade svurit på att ge igen innan Mickelsmäss. Samma morgon som branden ägde rum hade han setts bära eld i närheten av ladan där branden började. Till någon hade han efter branden sagt att han inte trott att branden skulle sprida sig utanför Kämpes gård. Dagen efter branden hade man hittat tändredskap vid en rishög på Snippen (92), och senare samma eftermiddag hade man sett lågor under borgmästarens lada (1) samtidigt som finnen och dansken stått där. När de blivit upptäckta hade de skyndat därifrån. Detta såg man som tecken på att den som tänt på hyste agg mot borgmästaren, och att de byggnader som klarat sig också skulle brinna ner. Finnen och dansken arresterades på dessa misstankar, men man hade fortfarande inte fått någon bekännelse ur dem i början av september.

Av någon anledning uppges Oluf Kämpe, som bodde i gården där branden startat, "ej widare tillåtas byggia och bo i staden" längre, i protokollet för den första sockenstämman som hölls i staden efter branden, den 19 april 1720. Kan det betyda att något av skulden lades på honom? I kartan från 1720 står det noterat vid hans bostad "Oluff Kämpe Orolig Karl bör intet lijdas i staden"; skaraborna borde inte låta honom vara kvar i staden.

Nyheten sprids

Samma dag som kyrkoherde Ullenius skrev ner sin berättelse utgick ett nyhetsbrev från Stockholm, som någon dag senare nådde greven på herrgården Stora Bjurum, halvannan mil utanför Skara. Där stod följande att läsa: "Sistl:ne Söndag 8 dagar som var d 23 passato, har Wåd elden uti Skara Stad giort stor skada, så att ei allenast domb Kyrkian och gymnasiihusen äro afbrände och alldeles ruinerade, utan ock mäst hela Staden är i aska lagder." Den informationen hade han nog redan fått från annat håll vid den tiden, och förmodligen till och med själv varit där och tittat på eländet.

Efterdyningar

Fortfarande ett par veckor efter branden rök det från tomterna, och då och då slog lågor åter upp. Den sura, stickande stanken av de kolnande resterna av staden var förfärlig.

En del av de bostadslösa skaraborna kunde inhysas hos de få vars bostäder räddats, men de flesta reste ut på landet och fick tak över huvudet hos vänner och bekanta.

Tills det nya skolhuset blivit invigt 1722 härbärgerades studenterna i Lidköping, där de fick husera i Rådhuset, Magnus Gabriel de la Gardies gamla jaktslott som fortfarande står mitt på torget. Den 8 oktober 1719 höll magister Swen Wahlberg, ägaren till den lada där branden startat, ett bedrövat anförande för studenter och kolleger, vilka han kallade den "efter wådelden flychtiga studerande Societeten utur SKARA". Anförandet gav han den pampiga titeln "Giötha Rikes Forne Hufvud-Stad SKARA, In Flore & Cinere, Uti Welstånd och Undergång". Han berättar vad han hade förlorat: "hus och annan befintlig egendom, alt mitt bokförråd blef afbrendt, hwilket jag uppå fremmanda longt aflägsna orter upkiöpt, med mödo och kostnad in i Fäderneslandet inbracht hade, i mening, at sielf i lifstiden hafwa något nöije, ro och nytto ther utaf, och efter döden thet androm til tienst lemna". Hans enda tröst var det gamla latinska talesättet "Tantum scimus quantum memoria tenemus": vi vet inte mer än vi kan minnas.

> "Hwad man ur minnet tar, thet sägz man rettslig weta, Än ringa konst then har, som alt ur Bok skal leta."
> Swen Wahlberg

Wahlberg berättar att den nytillträdda Drottning Ulrika Eleonora gett Skara åtta års "Skattfrihet til Stadsens uprettelse", och att kollekter samlades in i hela landet till renovering av Domkyrkan. Även skolan fick kollekt från hela landet; i stiftet fick man dessutom tillstånd att samla in två årliga kollekter till skolan, och kommersrådet Sebastian Tham samt assessorn Petter Giöthenstierna skänkte medel till skolans återuppbyggnad.

Återuppbyggnad

När staden byggdes upp igen behöll man den gamla stadsplanen, där gatorna löper ut från kyrkan som ekrarna på ett hjul. Som man kan se på kartan från 1720 rätades gatorna dock upp något, och man byggde dessutom ett par nya tvärgator. Landshövdingen gav direktiv om att långgatorna skulle vara 14 alnar och tvärgatorna 12 alnar breda. Mer plats gjordes också runt Domkyrkan. Vidare bestämdes att taken i fortsättningen skulle ha tegelpannor, som skydd mot bränder. Dessutom skulle lador läggas utanför stadens staket. Där räckte det dock med förhållningsorder för Skaras borgare. Redan det att gatorna skulle rätas ut, vilket ledde till att vissa tomter blev stympade, hade retat upp några av dem. Sina lador fortsatte Skaraborna att ha inom stadens staket.

Tack till Sven-Olof Ask på forskaravdelningen vid Stifts- och landsbiblioteket i Skara för hjälp med källor!

EA
SKARA
telefon 0511-134 60
telefax 0511-127 12
www.eaakeriab.se

bylotta
KLOSTERGATAN
SKARA | 0511-106 52
www.bylotta.se

Tess
BILVÅRD & SERVICE
Vallgatan 46, 532 37 SKARA
0730-76 00 04 – 0708-20 30 88

Uno och hans julkort

Mats Bohman

Julen 2019 kommer att bli den sjätte utan ett nytt julkort från Uno. Det, liksom mycket annat saknas av många av oss, men det finns som tur är en mängd fantastiska historiska verk att göra återblickar till.

Denna gång ser vi tillbaka på 80-talets händelserika sista år, men omvärlden har ännu inte återspeglats i motiven.

Det var först långt senare då vissa av stadens byggnader med kulturhistorisk betydelse skulle säljas som Uno smög in små, mer eller mindre dolda, protester i motiven. Men det är en historia vi får återkomma till en annan gång...

Det man ser på motiven nu är att den mörka midvinternatten och dess stjärnhimmel har blivit ett stående inslag. Intressant nog, oklart varför, så är månen här endast en skära för att senare alltid vara full.

Nu har även tomtarna blivit ett stående inslag utöver djuren. I den senare kategorin är hästen så gott som obligatorisk förutom på någon enstaka årgång.

Med facit i hand kan man nu se att stilen för det typiska "Uno julkortet" har formats och den kommer att behållas så gott som oförändrad i alla kommande julkortsmotiv.

Västergötlands museum 100 år.

Oskar Syrén

Västergötlands museum föddes i svallvågorna av de stora museibyggenas artonhundratal. Institutionen, Västergötlands fornminnesförening, grundades blott tre år före Nationalmuseum stod klart i Stockholm 1866. Den egna byggnaden stod klar i samma veva som tre stora museer i Göteborg: Röhsska, Naturhistoriska och Konstmuseet 1916–23. Men museet i Skara är också en föregångare i en ny våg; vi kan kalla den för *de mindre museibyggenas tid*. Museet var det första provinsmuseet i jämförbar storlek och det fjärde i ordningen av alla historiska museer i riket. Det följdes av åtta blivande länsmuseer under en femtonårsperiod, varefter inga nybyggnationer gjordes på tretton år. Med denna inplacering i historien och tillsammans med den nya museibyggnaden från 1994 har Västergötlands museum ett stort dokumentvärde som vittne om museiväsendets utveckling i Sverige.

Staden Skara, med 13 000 invånare, har bitvis en stenstadskaraktär som man förväntar sig att finna först i mellanstora städer. På samma sätt är det med stadens institutionsbebyggelse. Med Västergötlands museum lokaliserades en nationalromantisk monumentalbyggnad – ett kännetecken för de stora städerna – till landsorten. Museet är på detta sätt ett omistligt vittne om staden Skaras historiska betydelse, och om hur staden fortsätter att inta en kulturell särställning. Västergötlands museum är också det enda länsmuseet i Sverige som inte är beläget i länets residensstad.

Fornmuseet, som det ibland kallas de första åren, invigs pyntat med festonger och med närvaro av prins Carl 28 maj 1919.
Västergötlands museums fotoarkiv.

Västergötlands museums byggnad vittnar om den dynamiska tiden i nittonhundratalets början, som präglades av historieintresse, identitetsskapande, hantverksvurmande och en ny kreativitet och leklust i arkitekturen. Charles Lindholm utformade skickligt en byggnad som på en och samma gång anspelar på det slott och på de kloster som fanns i Skara under stadens glansperiod. Byggnaden bär därigenom på stadens kollektiva minne inte bara genom de föremål den byggdes för att hysa, utan också i sig själv. Placeringen djupt inne i Stadsträdgården bidrar till byggnadens dramatik, som dock förtagits något av att Kråks herrgård placerats framför. Ursprungligen fanns en obruten siktlinje mellan museet och de tunga institutionerna kring domkyrkan. Denna koppling kan anses ha varit symboliskt viktig, särskilt som en tänkt linje genom museets mittaxel, förlängd genom stadsträdgårdens symmetriska plantering, träffar precis på läroverkets port (se bild nedan). Läroverket, där museisamlingen en gång började, och där många av fornminnesföreningens ledargestalter hade sin utkomst.

Lindholms museum är ett avskalat nationalromantiskt verk i arkitektonisk toppklass, och är så gott som ensamt i Skara om att representera denna arkitekturstil. Huset är imponerande både i sin form och i sina detaljer, och vardera en egenskap från det stora och det lilla gör byggnaden ikonisk: de fem kopparklädda takkuporna och bottenvåningens strålande valvringar. Museet är trots inre ombyggnader till en stor del välbevarat. Särskilt värdefulla är de ursprungliga fönstren, smidesdetaljer och golv inklusive ekparketten från trettiotalet. Kyrksalen i takvåningen var utan tvivel kronan på Lindholms verk, och utan den försvåras avläsbarheten av ursprungstanken med Västergötlands museums genomtänkta upplägg betydligt. Möjlighet borde finnas att i en avlägsen framtid återställa den.

Nya länsmuseet invigs 29 maj 1994.
Foto: Reg Fallah,

Den nya museibyggnaden från 1994 går i en kvalitativ och distinkt postmodernism. Dess största värden är inredningsdetaljer av lokala hantverkare, exklusiva material i inredningen, samt entréhallen med stor rymd och vardagsrumskänsla. Där förtjänar den specialkonstruerade skjutdörren ett särskilt omnämnande som en intresseväckande teknisk och rumslig lösning. Varma färgtoner i kombination med blått är tidstypiskt och bärande för byggnadens karaktär. Per Seivings byggnad är ett dokument över Sveriges 1990-tal och det stora fyndet av bronssköldarna. Det var en tid då ett av våra län ännu bar Skaras namn. Länsmuseet stod klart tre år innan den 363-åriga administrativa enheten upphörde, och är så organisationens slutord och avskedsgåva. Men Västergötlands museum jobbar vidare och hade, som vi nu vet, inte skrivit om Sveriges historia för sista gången.

Skaradjäknen med sånglärka

Claes Jonsson

Doften av gamla böcker, damm och oinredd vind slår emot mig. Tiden har stått stilla och skolmaterialet här uppe är bortglömt och förmodligen otidsenligt sedan lång tid tillbaka. Konstnären är fullt upptagen med förberedelserna. Stora pappersark i naturlig storlek skall hängas upp i taket för att sedan falla fritt mot de breda obehandlade trätiljorna. Kolbitar i olika storlekar läggs på plats. Jag ställer mig redo snett under ett litet takfönster så att solens strålar kan spela på uniformens blanka tyg. Där utanför ligger Skaras takåsar med Zettervalls kyrktorn som närmsta granne. Den ljusblå mössan kröner mitt huvud och jag tar uppdraget på fullaste allvar. Koncentrationen är total. En känsla av att vara med om något alldeles nytt och unikt infinner sig hos den unge gymnasisten. Sexton år gammal är jag. Så lyfter hon blicken. Ser på mig med intensiv blick, nästan pillemarisk. Hon lyfter armen och sträcker den rakt ut framför sig och med en kolkrita mellan sina fingrar måttar hon min längd medan hon blundar med ena ögat. Ingen av oss yppar ett ord. Sedan sätter hon igång. Wanja Nones Håkansson. Ett krafsande och raspande ljud bryter tystnaden när hon

Wanja Nones Håkansson och en ung modell. Foto: Inger Jonsson.

med van hand låter kolbiten dansa över pappret. Med största frenesi och intensitet utför hon arbetet. Konstnären Wanja Nones. Det är med stor värme och beundran jag tänker på henne i skrivande stund. Hon har humor, är omtänksam, generös, både med sig själv och med sina smörgåsar och kaffe som vi alltid delar under pausen. Hennes ögon är intensiva, mörka, pigga och vänliga. Och hon är en arbetsmyra. Hon går fram till mig och rätar på min kroppshållning. En arm framåt, en bakom ryggen. Ett kliv fram och så får balansen hållas med bakre fotens främre del. Blicken lyft. Hon talar om för mig att det skall sitta en fågel på vänster hand. En sånglärka. Den skall symbolisera musiktraditionen på skolan. I andra handen skall jag hålla en bok eftersom jag är på väg just till skolan. Och skolan är ju en symbol för en viktig del av Skaras historia. Lärdomssätet Skara. Men inga av dessa attribut behöver jag tänka på nu. Det Wanja koncentrerar sig på i detta skede är att få till linjer och formen på gymnasisten och draperingen på uniformstyget. Den stora utmaningen i arbetet förklarar hon är att få honom i rörelse, han skall vara på väg. På väg till sin skola. Och sin framtid.

Jag minns inte exakt hur jag fick förfrågan. Förmodligen var det en slump i kombination med att min far kände de flesta Skarabor vid den här tiden. Jag var någotsånär i rätt ålder och tackade ja till att stå modell för en blivande staty. Den var tänkt att stå i Krabbelund och skulle stå direkt på marken, utan sockel. Invigningen skulle ske under jubileumsåret 1988. Det här arbetet kom att dra ut på tiden. Vi började så smått redan när jag gick på högstadiet då Wanja utförde mindre skisser. På Källeskolans vind tog sedan skisserna i naturlig storlek vid. Efter en tid fick Wanja ett annat uppdrag som brådskade och jag åkte till USA som utbytesstudent ett läsår men när jag kom tillbaka började det konstnärliga arbetet ta annan form. Ett nytt skede i proces-

Skaradjäkne på väg in i framtiden.
Foto: Freddie Wendin

sen startade. Bakom den bronsstaty som finns att skåda på otaliga selfie-bilder, vykort och gamla fotografier ligger oräkneliga arbetstimmar. Den största arbetsinsatsen gjorde Wanja i ett gavelrum på Djäknestallet. Och som hon jobbade!

- ”Kan du hjälpa mig?”, säger hon.
- ”Vi måste få av honom alla trasor så att vi kan börja arbeta”.

Än en gång är det koncentration och idogt arbete som gäller för henne men för mig som ung person förmedlar hon också känslan av att även min insats är betydelsefull i processen. Det är spännande. Aldrig tråkigt. Det är ett litet utrymme som nu tjänar som Wanjas ateljé. Långt annorlunda från det imposanta rum med generös takhöjd som var jugendskolans råvind. Hon har här inrett med tunna bomullsgardiner och Mårbackapelargoner i lerkrukor på fönsterbrädet. Det gamla handblåsta fönsterglaset får skurgolvet i Djäknestallet att lysa i en varm gul nyans. Ingenting

stör. Inga onödiga ljud. Wanja har svetsat en stålställning av kraftiga stänger, likt Linus på linjen fast i naturlig storlek. Runt stängerna har hon virat tjock ståltråd. Hon applicerar rikligt med fuktig lera på tråden och låter de olika kroppsdelarna sakta anta mänsklig form. Efter varje arbetspass hjälps vi åt att klä den annalkande gymnasisten i våta tygtrasor så att leran inte skall torka till dess vi ses nästa gång. Hon tycks tycka om att arbeta med det här materialet. Olika små och stora verktyg ligger spridda runt kring stålställningen. Med fast hand och stort tålamod skrapar hon bort och lägger till ny lera. Vissa kroppsdelar verkar vara särskilt viktiga att studera. Hon gör till exempel detaljstudier av min hand hållande i en bok. Mössan måste se mjuk och naturlig ut. Torson och ryggtavlan drar till sig Wanjas uppmärksamhet till fullo. Ingenting lämnas åt slumpen.

- "Det skall vara fart i honom", säger Wanja. "Han är ju ung och rask. Och spänstig".

Efter oräkneliga timmars arbete så står slutligen djäknen i lera färdig. Wanja har lagt sin sista hand vid honom. Hon har gjort det stora arbetet att följa honom från det han var liten, inte större än att han rymdes på ett litet skissblock, till dess han vuxit upp till en ung vuxen gymnasist. En Skaradjäkne. Det är dags för honom att pröva sina egna vingar och se världen. Det är dags för henne att släppa taget. Han sänds iväg till Oslo för att där avgjutas i gips. Gipsavgjutningen får i sista skedet av processen tjäna som en ihålig form i vilken djäknen fylls med brons. Den metall som kommer att ge honom evigt liv. Wanja har inte riktigt kunnat släppa taget. Hon har varit och hälsat på i grannlandet för att se resultatet. Det visar sig att han är sig lik. Spänsten, farten, kroppshållningen. Allt det arbete Wanja lagt ner på att modellera visar sig nu i all sin glans i det nya beständiga materialet.

- "Vad tycker du? Han krympte visserligen ett par centimeter i Oslo", säger hon utan någon som helst förbittring eller förebråelse i rösten.

- "Man rår inte över allt", fortsätter hon.

Jag står förundrad och ser hur vecken i uniformsärmen och rörelsen i ryggen ger liv åt Skaradjäknen. Med bestämda steg är han på väg. In i framtiden som för honom kommer att vara i oändlighet.

Rosplantering vid Båtsmanshuset

Christina Johansson

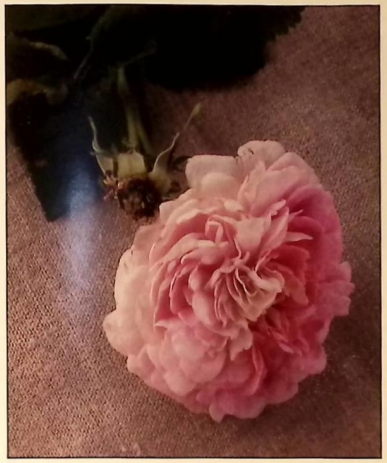

Fotograf: Helena Verghese Borg

Sedan något år växer det en vacker vit ros på Båtmanshusets gård, den så kallade Gudhemsrosen. I sommar har den fått sällskap av en ros, som härstammar från Uddetorp, och som i roskretsar i Skaraborg kallas Skararosen. Under åren 2005 till 2010 bedrevs en inventering av rosor, vars namn var okända för ägarna. Denna inventering kallades Rosuppropet och ingick i Programmet för odlad mångfald, POM. Vid en Kom-och-visa-dag i Östra Tunhem hjälpte rosexperter från Svenska Rosensällskapet till att identifiera rosor, som lämnades in av allmänheten. Liknande dagar genomfördes runt om i Sverige, och därmed hittades många dittills okända äldre kulturrosor.

Den här aktuella rosen växte vid en av tjänstebostäderna på Uddetorp och de boende där tog med sig en kvist till Östra Tunhem för bedömning. Det visade sig så småningom att samma ros hittats även på några andra ställen i landet.

Rosor, som ansågs vara intressanta att bevara, planterades på POMs provodlingsfält på Fredriksdal i Helsingborg. Där placerades även denna ros, men den finns inte kvar nu längre. Vad som hänt med den är oklart. Kanske har den dött eller också har någon grävt upp den. Men där finns fortfarande exemplar från de andra fyndorterna. Även den ursprungliga rosbusken på Uddetorp är borttagen.

Rosen, som nu planterats på Båtsmanshusets gård, är en gåva från Kerstin Petersén i Skultorp. Hon har i sin trädgård en vacker buske, som härstammar från Uddetorp. Samma gäller Helena Verghese Borg, kontaktperson i Skaraborgsrosen/ Svenska Rosensällskapet och en av Rosuppropets inventerare. Från dessa båda buskar har rotskott kunnat delas ut och därför finns nu Skararosen i flera trädgårdar runtom i Skaraborg. Att den sprids bland odlare är förstås viktigt för att bevara den för framtiden.

Alla rosor, som bedömdes vara intressanta i Rosuppropet har odlats före 1950, och detta gäller alltså även vår ros. Den tillhör gruppen gallicarosor och är en fylld, väldoftande, mellanrosa ros som blir ungefär en och en halv meter hög.

VÄLKOMMEN TILL
DIN NYHETSAPP.
Få en perfekt överblick av våra nyheter, skräddarsy dina pushnotiser och ladda ner dagens tidning direkt i appen.
App Store Google Play
SKARABORGS LÄNS TIDNING

Skaparglädje för alla!
Inspiration och material till alla dina kreativa projekt hittar du hos oss!
Följ oss!
Slöjd-Detaljer
SKARA, AXVALLAGATAN 10. Vardagar 9.30-18.00. Lördag 10.00-14.00.

En lag-uppställning att lita på
Audio Video Skara
AUDIO VIDEO
SNART BLIR VI STÖRST I SVERIGE!
ELON LJUD & BILD

Ska ni sälja-Passa på!
Mäkleri för bästa resultat
Skara Fastighetsbyrå
tel 0511-170 00
www.axells.nu

Eva Åsbrink
- stridbar skarabo

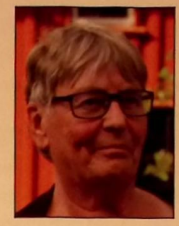

Barbro Olofsson

Eva Margareta Teodora Åsbrink 1912 – 2001 Prästdotter, lärare, historiker, teolog – teol. dr. 1962, politiker - satt i riksdagen för soc.dem. 1969 - 1976 och stadsfullmäktiges ordförande de 1963 - 66. Hon bildade Nya Partiet 1979 och representerade på kommunal nivå. 1961 - 1978 rektor vid Katedralskolan i Skara. Gift 1970 med fil.dr. fd. rektor Gustaf Holmstedt f. 1888, d. 1983.

Bibliografi

- 1959 Genom portar 1, Studier i den svenska kyrkans kvinnosyn kring 1800-talets början
- 1962 Genom portar 2, Studier i den svenska kyrkans syn på kvinnors ställning i samhället åren 1809 - 1866
- 1976 Fyra ögon för att leva (tillsammans med sin man Gustaf Holmstedt)
- 1977 Intet förtiga, tillägga eller förändra eller i vågens tecken
- 1978 Skapad till Guds avbild - ideal och kvinnosyn i den kristna kyrkan

Eva Åsbrink var en kvinna med karisma som med äkta värme och engagemang varit banbrytande i många samhällsfrågor och i sin egen yrkesroll. Hon värnade, med utstrålning och engagemang, det unga Skaras situation och förkovran, kyrkans roll i samhället, kulturlivets betydelse och vikten av jämställdhet mellan könen. Doktorsavhandlingen, som

Från Skaraborgs Läns Tidnings arkiv.
Foto: Sven Ljunggren.

kom 1962 handlade om kvinnors ställning i kyrkan under 1800-talet, väckte viss uppståndelse, inte minst inom Svenska kyrkan.

Andlighet - engagemang – gemenskap – kvinnokraft

De kan vara nyckelord för att berätta om Eva Åsbrink.

Jag börjar med Andlighet

Hon föddes en tidig måndagsmorgon med navelsträngen runt halsen på Eira sjukhus i Helsingfors den sista september 1912. Hon skev i sina memoarer om sig själv som ett Guds barnbarn och gav uttrycket ett mycket

positivt innehåll. Hon hade 38 (av henne kända) prästeliga förfäder och hon resonerade om hon bar på ett samlat arv. Prästerna återfanns på både mors- och fars-sidan. Evas mor besökte sitt föräldrahem i Helsingfors, där hon växt upp därav födseln där. Den gotländske Morfadern var disponent på Arabia.

Hon beskrev sin barndom som glädjefylld och utan tvång. Fadern var komminister i Västeråker, Dalby, Balingsta och Uppsala-Näs. Familjen bodde i Västeråkers prästgård men flyttade till Gävle, när Eva var tio år. För fadern handlade det om att flickorna skulle få utbildning utan att behöva ha skolhushåll i Uppsala och få gå i flickskola (vilket hon definitivt inte gillade då och inte senare i livet heller – däremot stormtrivdes hon på gymnasiet) och fadern fick tjänst i Staffans kyrka. Eva beskrev också hur hon redan som barn kände sig hemma i kyrkorummet och att hon bar med sig den känslan genom hela livet. Jag minns henne allra mest som lärare i religion och naturligtvis som rektor vid dåvarande Skara Högre allmänna läroverk- Katedralskolan. Som lärare intresserade hon oss för analyser och stora sammanhang. Till Uppsala kom Eva för att läsa teologi men närde även en dröm att bli konstnär. Hon citerade Maria Wine "Jag kommer aldrig att sätta mig tillrätta" Hon inrättade sig inte i leden. Även ett citat från Edit Södergran med förmåga att fånga ett helt livsinnehåll, följde henne genom livet: "Mitt hjärta beslöt: röd skall jag leva". Hon blev klubbmästarinna på Gästrike - Hälsinge nation. Hon läste också pedagogik, nordiska språk och litteraturhistoria. Hennes första tjänst blev i Eksjö 1939 - 40 och sedan Helsingborg 1940 - 41. Där träffade hon en kärlek som inte höll vad den lovade och tog därför med tacksamhet och glädje emot erbjudandet om tjänst i Skara dit hon kom hösten 1941. Hon blev så småningom lektor i Lidköping innan hon återvände som rektor 1961.

För det andra Engagemang

Eva Åsbrink beskriver tre olika saker till sitt politiska och kyrkliga intresse, nämligen förnuftet, känslan och viljemänniskan och möjligen ett fjärde karriäristen MEN hon var avvaktande mot karriäristen, som hon beskrev" är den som följer turken, påven eller Satan, bara han betalar bra". Som prästbarn på landet hade hon sett de olika grupperna i samhället allt från patron till folket i fattigstugorna och när hon kom till Gävle blev de fler - industriarbetarna och fängelsekunderna.

Hennes engagemang för kyrkan var omvittnat stort. Som exempel kan nämnas striden om det östra fönstret i Domkyrkan som hon så småningom fick se förverkligat. Det var t o m uppe på högsta nivå och hon talade med Ingvar Carlsson om hur hon skulle gå till väga. Det drevs som en konstfråga d v s utsmyckning och inte som en kyrkofråga. Då blev både Bo Beskow och hon nöjda.

Även Båtsmanshusets bevarande engagerade henne!

Ett exempel: som nybliven rektor 1961 såg hon att jag efter min realexamen inte skulle fortsätta på gymnasiet - hon hade en plats ..... mamma och pappa satte inte emot. Väl ditkommen kallas jag till rektorsexpeditionen för att få reda på att jag skulle hålla morgonsamlingar en gång i veckan. Jag fick också reda på att jag skulle vänja mig genom diktläsning de första gångerna. Tipset var Karin Boye. Under samtalets gång sa Rektor

Om du blir ombedd – gör det – någon tror på din förmåga Ingen mer än du själv vet hur du vill lägga dina ord – gör det på ditt sätt Av allt du vill säga- säg sammanfattningen

För det tredje Gemenskap

Eva Åsbrink beskrev ofta sin ensamhet trots att hon alltid fanns i en gemenskap. I klassrummet kände vi oss delaktiga, sedda och förstådda. Hon fick oss att känna stolthet över oss själva. Hon ingick ju också i en politisk gemenskap men kände sig inte alltid hemma, inte ens i gemenskapen i riksdagsgruppen. Hon kom så småningom att gå ur det Socialdemokratiska partiet och bilda Nya Partiet 1979. Hon var engagerad redan på 40-talet och under sin Lidköpingsperiod i många sammanhang - hon bodde ju kvar i Skara. Bland annat blev hon stadsfullmäktiges ordförande.

Och så det fjärde nyckelordet Kvinnokraft

Hela Eva Åsbrinks levnad visar på en oerhörd kvinnokraft. Inte minst när hon disputerar och blir Sveriges första teologie doktor med avhandlingen Genom portar i två delar som behandlar Svenska kyrkans kvinnosyn 1809 - 1866. Då fick hon uppbåda all den kvinnokraft som kan åstadkommas, för att stå emot den storm, för att inte säga tidvis orkan, som blåste upp. Inte bara ämnesvalet utan också det faktum att hon var kvinna och forskare i teologi mötte ett idag obegripligt motstånd. Hon rekommenderades att skriva "en vanlig bok" och hennes opponent förlöjligade hennes ämnesval. Eva Åsbrink kom genom sin avhandling att fästa uppmärksamheten på genusperspektivets fruktbarhet. Förtrycket av kvinnor kunde avslöjas och förändringsarbetet föras framåt. Det behövdes både djärvhet och uthållighet för den första kvinnan att bli teologie doktor. Det stöd Eva Åsbrink fick den gången kom från andra än teologer, bland andra rättshistorikern professor Gerhard Hafström och historieprofessorerna Sten Carlsson och Bengt Hildebrand. Eva Åsbrinks ensamma uthållighet gjorde det möjligt för alla senare kvinnliga teologie doktorer som forskar om genusperspektiv och jämställdhet att kunna få ingå som självklara delar i universitetens arbete, Det vi med säkerhet kan veta är att utan sådana insatser som Eva Åsbrinks kommer universiteten att bli omedvetenhetens, självgodhetens och osynliggörandets redskap.

Kvinnokraft behövdes också när hon kom som ny riksdagsledamot. Hon fick verkligen kämpa för att representera på skaraborgsbänken. Inte ens i Broderskapsrörelsen kände hon sig trygg. Hon hade också den egenheten att hon hälsade på och samtalade med andra partiers företrädare, vilket inte förekom hos något parti i riksdagen.

Hon var fortfarande en kvinna full av kraft när hon den 11 dec 2001 mycket oväntat och hastigt avled på väg att hålla ett föredrag.

Jag rekommenderar varmt hennes avhandling men också hennes övriga böcker. Det gäller att läsa med öppet sinne.

Med nyckelorden **Andlighet, engagemang, gemenskap och kvinnokraft** följer jag Eva Åsbrinks råd och avslutar här min sammanfattning av allt det som jag hade velat berätta.

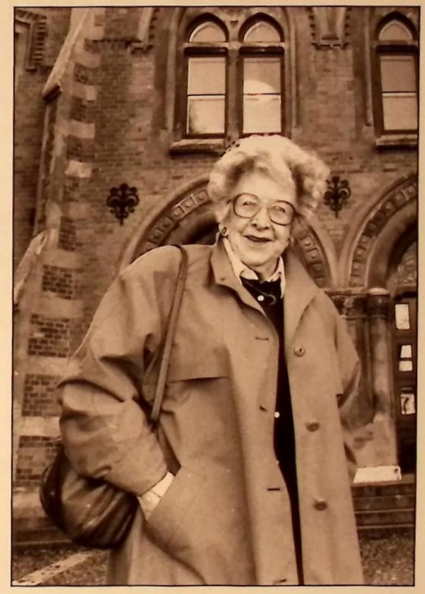

Från Skaraborgs Läns Tidnings arkiv.
Foto: Sven Ljunggren.

Begravningsbyrån Bo Svensson i Skara
Eftr. Thomas Gustafsson
0511-100 35 (dygnet runt)

AUKTORISERADE BEGRAVNINGSBYRÅER · SBF ·

Maritas
textil & interiör
Vara 0512-105 10 Skara 0511-175 10

GÖR DET PROFFSIGT!

Träff Golv & Färg
SKARA: Skaraborgsg. 37
Tel: 0511-169 00
www.traffgolvofarg.se

Nordsjö Idé&Design

Byggentr.
SKARAB
Skara, Tel. 0511-162 85
www.skarab.se

Bergers Bokhandel

Lena Brodin
Bokhandels historia - Källa: sls.fi/sv/donatorernasbok/bokhandlare-bo-carleskog-fond

Bokhandelns grundare var John Nilsson född 1874. Bokhandelns namn var då Nilssons Boklåda och låg på Marumsgatan i centrala Skara. Nilssons överlät sin affär till sitt biträde C A Berger 1894, då hade hans biträde arbetat i bokhandeln i 9 år. I samband med överlåtelsen ändrades namnet på bokhandeln till Bergers Bokhandel.

Bergers Bokhandel flyttade till Järnvägsgatan när tandläkare Westermark byggt sin fastighet där. Berger överlät affären 1910 till Lennart Marström.

År 1960 köpte Bo Carl Einar Carleskog (f. 1913 - d. 1994) Bergers Bokhandel och drev den till 1983.
Bo Carleskog jobbade inom bokhandelsbranschen 53 år, innan han kom till Skara hade han bokhandel i Västerås. Bergers bokhandel ansågs vara den mest välsorterade handeln i länet och bokhandlaren var oerhört beläst. Han kände inte bara till titlarna på böckerna och författarna, utan också utgivningsår och upplagan på en efterfrågad bok. En bokhandlartidskrift utsåg honom till Sveriges mest "boksynta bokhandlare". Carleskog hade två specialiteter i sitt stora sortiment: västgötalitteratur och finlandssvenska titlar. År 1972 stod han som förläggare för en av Västgöta-Bengtssons böcker i nyupplaga "Mina roligaste historier.

Bo Carleskog testamenterade hela sin likvida förmögenhet till Svenska Litteratursällskapet i Finland (SLS) för att placeras i en fond bärande donatorns namn. Avkastningen stipulerades att "användas för pris eller stipendier som tilldelas finlandssvenska författare".

År 1983 övertogs Bergers Bokhandel av Jan-Åke och Karin Rådh, deras dotter Caroline övertog butiken på 2000-talet och fortsatte fram till 2013-2014 då den anrika bokhandeln upphörde. I Skara hade ytterligare en bokhandel etablerat sig i början på 2000-talet och konkurrensen ökade, även den ökande näthandeln hade kommit för att stanna vilket försvårat för många lokala handlare

Minnen från arbetet i bokhandeln
Intervju med Gun-Brith Hagberg och Marianne Andersson, gjord av Freddie Wendin och Lena Brodin 2019-04-23.

Gun-Brith Hagberg började på bokhandeln år 1956. Tjänsten som butiksbiträde hade utannonserats och Gun-Brith sökte och fick tjänsten. Bokhandlare Lennart Marström hade ägt affären sedan år 1910 och han blev hennes första chef i bokhandeln. Bokhandeln fanns då i en mindre affärslokal på Järnvägsgatan 10, där nuvarande Bo Svenssons begravningsbyrå ligger.

Till bokhandeln hörde ett tryckeri, detta sköttes av Erik Rydberg och ytterligare en anställd. I tryckeriet skedde tryckning av kort av alla slag såsom visitkort, konfirmationskort, tackkort mm. Tryckeriet låg på baksidan av bokhandeln.

I slutet på 1950-talet fanns sex anställda, av dessa fanns två gamla trotjänare Folke Lindholm och Harald Bäckström, resterande av de anställda var kvinnor. Marianne Berndtsson (gift Andersson) jobbade i bokhandeln när Gun-Brith tillträde sin tjänst år 1956. Gun-Brith och Marianne kom att bli både kollegor och vänner i livet. Mariannes arbetsuppgifter bestod av mycket kontorsarbete. Hon hade en mycket vacker handstil som lämpades sig bra när reskontraböckerna och fakturor skulle skrivas. År 1958 slutade Marianne i bokhandeln. Hon väntade sitt första barn och därefter blev hon hemarbetande under 20 år.
Gun-Briths arbetsuppgifter var mycket varierande, det var alla förekommande arbetsuppgifter i butiken och hon hjälpte även till i tryckeriet när det fanns behov. Marianne och en anställd vid namnet Astrid Falck var korrekturläsare innan tryckningen skedde.

Innehavaren John Nilsson med biträdet Carl Albert Bergren som 1894 övertog rörelsen och namnet Bergers kom till.

I bokhandeln fanns naturligtvis böcker av alla slag och även kontorsmaterial. Bergers bokhandel var den mest välsorterade bokhandeln i länet och hade ett stort utbud av bl.a. västgötalitteratur. Alla böcker var sorterade efter förlagen, inte som idag inom genre. Marianne föreslog för bokhandlare Marström att böckerna skulle sorteras efter genre och författare. Marström gav sitt samtycke till den nya sorteringsordningen och Marianne utförde jobbet. Detta underlättade mycket när en kund kom in och letade efter en bok. Marström berömde Marianne för att hon tagit tag i arbetet med att sortera böckern på detta vis.

I samband med att det nya läsåret började för eleverna vid Läroverket (gamla Katedralskolan/ Djäkneskolan) var det en mycket hektisk tid för de anställda i bokhandeln. Eleverna köpte och beställde alla sina böcker i den lokala bokhandeln, detta skedde i regel på uppropsdagen. All litteratur bekostades av eleverna och deras föräldrar då studierna inte tillhörde den allmänna skolplikten.

Det var en vanlig syn på uppropsdagen att de kommande eleverna besökte bokhandeln för att beställa och köpa både böcker och skrivmaterial inför de kommande studierna.

Inför julen var det också en hel del arbete, julskyltningen skedde bakom gråpapper som tejpades på fönstren ut mot gatan. I de flesta affärer täcktes skyltfönstren inför skyltsöndagen.

På kvällen innan skyltsöndagen revs papperet ner och i fönstren presenterade varje butik sin julskyltning och kunderna häpnades ofta av den kreativitet och fantasi som visade.

När jullovet närmade sig kom lärarna och köpte silkespapper och bokmärken, det gjordes gåvor till eleverna och detta delades ut inför lovet.

Julen innebar en hel del arbete i butiken, böcker som julklappar var då och även nu för tiden en omtyckt gåva. Det fanns alltid några kunder som kom i sista minuten på julafton för att inhandla sina julklappar. Varje julklapp skulle slås in i papper och göras fina så det tog alltid extra tid. De anställda önskade också att komma hem och fira en jul tillsammans med de sina.

Butiken öppnade 09.00 och stängde 18.00 på vardagar, på lördag stängde den tidigare. Personalen var i god tid på plats och förberedde inför öppningen. Trotjänarna Lindholm och Bäckström kom tidigt till arbetet och gick fram och tillbaka utmed Järnvägsgatan innan de tog sig an dagens arbete i bokhandeln.

I bokhandeln fanns en springpojke, hans främsta jobb var att leverera varor till företag och privatpersoner. I de flesta butiker fanns vid denna tid springpojkar/springflickor som levererade varor, detta var ofta ett ingångsarbete för ungdomar som sedan ledde till ett annat arbete.

På 1950-talet låg lönen på ca 400 kr/månad för de butiksanställda i bokhandeln, när de anställda gick med i "Facket" blev det en höjning. Lindholm och Bäckström, de gamla trotjänarna tyckte inte om fackanslutningen, men då det gagnade även dem så blev de nöjda. Vid övertidsarbete vid t.ex. inventeringarna utbetalades övertidsersättning. Vid inventeringarna skulle alla varor räknas, varje liten nål, gem etc. ingick i inventeringen.

)38 kom den första lagstadgade semes-
rn, då fick alla arbetstagare rätt till två
eckors betald semester per år. 1951 ut-
dgades semesterlagen till tre veckor för
lla. År 1963 utökades semestern till fyra
eckor och 1978 infördes fem veckors
emester, detta gäller även idag.

åde Gun-Brith och Marianne var båda
ntresserade av att läsa böcker, det var
oligtvis en ingrediens som gjorde att
åda sökt sig arbete i bokhandeln. Det
ände att de läste inbundna böcker med
or försiktighet så att det inte skulle synas
tt de blivit lästa. Dagens pocketböcker
anns inte, då fanns häftade böcker som
ck sprättas innan de kunde läsas. Det var
lock inte ovanligt att förlagen skickade
äsexemplar.

År 1960 bytte bokhandeln ägare och
Bo Carleskog (f.1913 - d.1994) övertog
verksamheten. Till de nya lokalerna på
Järnvägsgatan 8 flyttade bokhandeln från
intilliggande lokaler september 1968. In-
vigningen skedde 1 oktober 1968. Lo-
kalerna var mycket större och kunde er-
bjuda nya varor bl.a. leksaker till barnen.
Leksaksavdelningen inrättades på andra
våning. Gun-Brith fick ansvaret för inköp
av leksaker, till Göteborg gick flera in-
köpsresor. Vid den första resan till Göte-
borg var Carleskog med, sedan fick Gun-
Brith sköta detta själv.

Varje jul bjöd Carleskog sina anställda
med respektive på julmiddag, detta sked-
de på Stadskällaren på Skaraborgsgatan
15. Innan middagen var det alltid inven-
tering några timmar.
Snatteri skedde säkert men inte som de
anställda upptäckte. Dock skedde ett in-
brott via tryckeriet på baksidan av bok-
handeln, om det uppklarades eller inte
förtäljer inte berättelsen.

Efter 12 år på Bergers bokhandel såg
Gun-Brith en platsannons - Stifts- och
landsbiblioteket i Skara sökte personal,
hon sökte och fick jobbet. Året var 1968
då hon slutade anställningen vid Ber-
gers.

Bokhandlare Bo Carleskog drev bok-
handeln till 1983. De nya ägarna Jan-Åke
och Karin Rådh övertog bokhandeln.

De tidigare kollegorna Gun-Brith och
Marianne kom senare att bli kollegor på
Stifts- och landsbiblioteket i Skara.

Efter 20 års hemarbete och fyra barn
kontaktades Marianne av sin gamla kol-
lega och vän Gun-Brith. Marianne hade
sökt till Biblioteket i Ardala men denna
tjänst gick till en annan sökande.

Nu sökte Stifts- och landsbiblioteket
i Skara någon som kunde jobba extra.
Marianne. fick börja som extrapersonal
och fick sedan stadigvarande arbete på
Stifts- och landsbiblioteket där Gun-
Brith arbetade och så var vännerna åter
kollegor i samma bransch.

Skara blev stad med påvens stöd

Hans Menzing

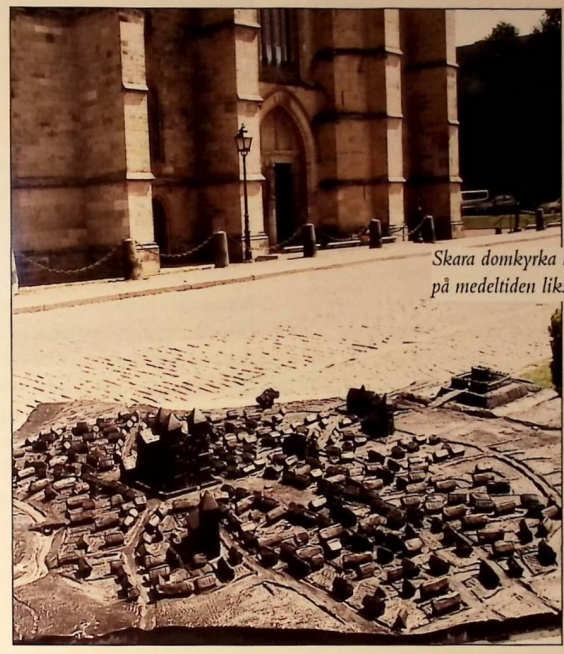

Skara domkyrka låg mitt i staden på medeltiden liksom nu.

Att påstå att påven grundade Skara är förstås att ta i, men inflytande hade han säkert. Allt tyder på att Skara blev en av Sveriges första städer tack vare kyrkan. I detta fall katolska kyrkan med påven i Rom som ledare.
Olof Skötkonung skall ha döpts i Husaby av en engelsk präst, Sigfrid, och i Varnhem fanns tidigt kristna, och där byggdes en av landets första stenkyrkor. Även där kom kristendo-men säkert från England.
Mitt emellan ligger Skara som på sikt tog hem spelet. Men i Skara med en kristendom som kom via Hamburg-Bremen, och som tog över den kyrkliga verksamheten trots tidigt engelskt inflytande. Exakt hur detta gick till vet vi förstås inte. Det gör vi sällan med händelser i början av 1000-talet

Enormt stift

2014 firade Skara stift tusenårsjubileum, men riktigt säkra på att stiftet bildades 1014 är vi inte. Däremot var stiftet enormt, det omfattade inte bara Västergötland, Dalsland och delar av Värmland som senare, utan under cirka

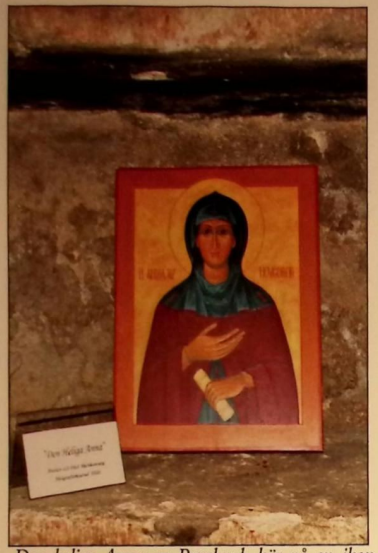

Den heliga Anna av Ryssland, här på en ikon i Husaby, kan ha umgåtts som ung med Kata i Varnhem.

hundra år även Östergötland och säkert stora delar av Småland.
Så det är lätt att tänka sig en storslagen biskopsstad i detta stift som omfattade en stor del av det som skulle bli svenska riket. Men så var det inte, det var inte stort mer än en by med stor kyrka. Biskopen hann säkert sällan vara hemma, han behövdes ständigt på olika håll i sitt stora rike. För lite av ett rike var det, biskopen hade stor makt. Så stor att även kungarna lyssnade, och ofta följde råd.

Inte Skarabo

Men inte heller när stiftet fick rimligare storlek var biskopen en prominent Skarabo. Han bodde säkert bara undantagsvist inne i den lilla medeltidsstaden, precis som andra stormän föredrog han att bo ute på landet. Liksom kungens företrädare när det så småningom blev en kunglig borg här. Den låg på lagom avstånd från staden med dess buller, stank, smuts och ständiga brandrisk.

Ärligt talat är det inte så lätt att förstå att inte Husaby eller Varnhem blev biskopsstad, fast kanske Husaby var det en tid. Och en medeltidsforskare har lanserat en teori om att Skara egentligen var på väg att etableras i kanten av Varnhem. Församlingen med kyrka för vanligt folk där hette ju långt fram i vår tid Skarke, och det låter som en felskrivning av Skara.

Politisk bättre

Hur som helst så var det Skara som tog hem spelet. Kanske handlade det om att Hamburg-Bremens stift ville etablera sig på en plats utan minnen av en kanske mycket populär engelsk kyrka. Förmodligen handlar det också om politik, Olof Skötkonung döptes av en engelsman i Husaby men valde att låta ett tyskt stift etablera sig i Skara. Kanske ansåg han sig ha större nytta av starka bundsförvanter ute på kontinenten.
För mycket tyder på att det inte enbart handlade om religion. Katolska kyrkan hade just det som krävdes i en tid då ett svensk rike skulle växa fram, förmågan av organisera och få samarbete mellan olika geografiska områden. Kanske hade kyrkan ärvt den konsten från romerska riket. Men för en kung var det också en dröm att få kalla sig konung av Guds nåde. Stormännen var opålitliga och kunde bryta sina löften till kungen, men löften till Gud? Nej, då riskerade de helvetets fasor, så det avskräckte.

Döptes i Skara

Lustigt nog skall kungens familj ha döpts i katolska Skara, det borde varit naturligt att alla döptes i Husaby. Men enligt krönikören Adam av Bremen undfick de andra i familjen dopet i den blivande stiftsstaden. Men Adam hade ju betalt för att framställa Hamburg-Bremen och dess biskopar i vackraste ljus, så det kan förstås vara propaganda.
Fast nog är det roligt att tänka sig att vår förste kristne kung tidvis höll till i Skaratrakten. Skall vi drömma så är det nära till hands att se

Klosterkyrkan byggdes ut med en borg som syns här på bilden. Kyrkan ses längst till höger.

honom gästa Kättil och Kata i Varnhem, och Kata kan mycket väl ha varit god vän med de kungliga döttrarna. En av dem blev ju furstinna i Ryssland och senare ryskt helgon med namnet Anna. Den andra gifte sig för fredens skull med kung Olof Haraldsson i Norge, han som senare kallades Olof den helige. Och det giftermålet skall ha ordnats av en Ragnvald Jarl i Skara, som därmed äntligen fick fred i våra bygder. Men som fick fly undan kungens ilska, döttrarna ville han gifta bort själv.

Stor betydelse

Så Skara var säkert en stad av stor betydelse trots det lilla invånarantalet. Det är bara det att det inte finns några dokument så vi vet inte säkert. Och den kyrka som fortfarande helt dominerar den lilla staden hade en viktig uppgift, så när den gång på gång hotades av bränder och danska trupper så byggdes den snabbt upp igen med stora uppoffringar.
Många satsningar i Skara kan vi nog tacka domkyrkan för. Så finns det egentligen fortfarande ett beslut om att landshövdingen över Skaraborgs län skulle sitta på Skara borg (vid dagens Skaraborgsgata) i Skara. Men danskarna kom och brände borgen och trots beslut om att den skulle återuppbyggas fanns det aldrig pengar nog så landshövdingen flyttade till Mariestad. Kanske hoppades han att dansken inte skulle hitta dit.

Kyrkan byggdes in

Hade borgen fått stå kvar så hade landshövdingen säkert fått stöd av länsstyrelse och landsting. Och då hade vi självklart fått stambanan istället för att få nöja oss med smalspåriga förbindelser.
Att den världsliga makten gärna sökte stöd hos kyrkan kan vi fortfarande se ett lustigt exempel på. Skara borg, där landshövdingen skulle bo, byggdes av material från ett dominikankloster (ett litet kloster som egentligen kallades konvent), och då behöll man klosterkyrkan och byggde helt sonika in den i borgen. Hur det fungerade kan man se på en vacker modell av Skara borgs slott som finns vid Skaraborgsgatan.

Samma syn

Utanför domkyrkan kan vi idag se en modell av Skara på medeltiden där domkyrkan totalt dominerar. Idag förvånas vi ofta av att det dessutom fanns flera församlingskyrkor, men idag är de bara utbytta mot frikyrkor så egentligen har inget ändrats. Och när vi kommer på väg mot Skara i dag så är synen densamma som på medeltiden. Vi ser först höga kyrktorn och sedan dyker det upp en samling hus omkring. De har blivit lite fler, och är lite högre, men fortfarande är det kyrkan som dominerar. Det är bara Gälakvistborgen som saknas idag, polisstationen verkar rätt enkel i jämförelse med borgen.
Men kyrkans män som en gång såg till att Skara blev en stad skulle säkert le igenkännande.

Sven Kjellgren

Göran Johansson

Sven var inte bara polisman, utan också diktare, konstnär och fotograf.

å den tiden när skaraborna ännu kunde träf-
a poliskonstaplar patrullerande på stadens ga-
or och gränder medan polisstationen var öp-
en alla dygnets timmar, var stadsborna och
ordningens upprätthållare nästan alltid kända
med varandra – åtminstone till namnet.

En av dessa välkända hedersmän var Sven Kjellgren. Med lugn, humor och vänlighet vakade han alla dygnenets timmar under sina pass över skarabornas säkerhet till liv och egendom.

Men han funderade ofta över människoöden och händelser i tiden när han – kanske under mörka regniga höstnätter – skred fram på de sparsamt upplysa gatorna. Hans tankar formulerades när nätterna var lugna och händelselösa för att senare skrivas ned. Så småningom samlade Sven Kjellgren sina tankar i tvenne diktböcker. Ur en av diktböckerna "Tack för sist" som utgavs 1978 har hämtas dikten "Kvällspatrullen" som väl speglar de tankar och iakttagelser en ensam fotpatrullerade polis upplever en vinterkväll i Skara.

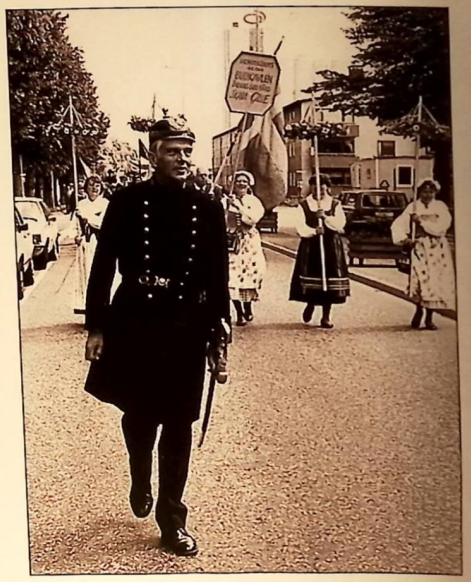

Sven Kjellgren i paraduniform leder kotegen med Skara Gille i spetsen vid Budkaveln till Kungen den 16 juni 1984.
Foto: Stig-Arne Eriksson.

Kvällspatrullen

Drygt elva var klockan på kvällen,
och ifrån Viktoriasjön
nordosten drog in över Skara
och under mig knarrade snön.
Nog tycktes mig timmarna långa
där ensam jag gick som patrull,
- det fanns inga bovar att fånga
och ingen var sne eller full.

På vägen från lokalredaktionen
mot Skolgatan gick Ingvar Kjörk.
Vid hörnet domkyrkans skugga,
där låg "Gula hönan" så mörk.
Dock lyse det svagt från ett fönster
hos gammal "uthyrningstant",
- där kämpade kanske förtvivlat
en djäkne med Goethe och Kant?

Rätt öde låg Skaraborgsgatan,
- jag skymtade likväl Nihlén,
som raskt styrde hem emot «sexan»
med spänst som en yngre kapten.

Men «Flask-Anders» slet med sin kärra
i snön, så att ryggen var böjd,
- det klirrade lite i säcken,
och han verkade glad och förnöjd.

Nu fick mig en skimrande hägring
att ända min destination,
- jag såg genom snöyran ljuset
från korvkiosken norr om station.
På stelfrusna fötter jag styrde
mot denna diffusa oas,
och kände en salig förväntan
som inför ett större kalas.

Snart stod jag där utanför luckan
och hackade tänder och frös,
men där blev jag bjuden på varmkorv
av Margit, som var generös.
Sen lättade stegen betydligt
fast pjäxorna frusit till is,
och Margit hon blev till en ljusglimt
för småstadens frusne polis.

Biskop Johannes Kempe och Kämpagatan

Lars-Göran Lönnemark

"En bondgård mitt i stan". Så beskriver Stig Karlsson Kämpagården i en artikel i Gilleboken 2008/09. Vid 1800-talets slut skulle man kanske sagt att gården var granne med järnvägsstationen och Brobacka. Idag kan vi nämna den stora parkeringen vid stationsområdet.

Gården hade 1625 av Gustav II Adolf donerats till biskopsämbetet i Skara och kommit att benämnas Biskopstomten. Biskop var då Sveno Svenonis, "stor till kropp och lärdom", som Warholm beskriver honom. Men det blev alltså inte denne Sven som fick gården uppkallad efter sig utan den biskop som innehade tjänsten i Skara stift 1655-1673, Johannes Kempe. Det är för mig obekant varför det blev så, och att vi idag har en Kämpagatan i Skara, om än anspråkslös. Kanske vårdade sig biskop Kempe särskilt om Biskopstomten och dess avkastning, kanske utvecklade han den så att det väckte uppmärksamhet. Hursomhelst, från 1760 är "Kämpagården" jordabokens benämning.

"Kämpagatan" fick sitt namn 1888 men hade då en stoltare sträckning och utgjorde den gata som idag är Tullportagatan och Nils Billstensgatan. Kämpagatan blev 1926 parallellgata till Nils Billstensgatan och är nu försedd med två rondeller.

Vem var då denne Johannes Kempe?

Skolmannen. 1621-1642

Johannes Kempe föddes 1596 och växte upp i Nya Lödöse, området vid Säveåns utmynning i Göta älv, nuvarande Gamlestaden i Göteborg. Hans far var välbeställd köpman. Efter undervisning i hemmet efter tidens sed var han 1611-1615 elev vid katedralskolan i Skara. Redan vid 21 års ålder blev han lärare vid skolan. Vid denna tid var avslutad skolgång vid katedralskolan tillräcklig grund för prästvigning. Sådana präster kallades "djäknepräster", till skillnad från "studentpräster" som läst vidare vid akademi. Kempe var alltså kvalificerad för lärartjänst i egenskap av "djäknepräst" men fortsatte sina studier i Wittenberg, där han blev filosofie magister 1620. Han prästvigdes i Skara 1621 av biskop Sveno Svenonis och fortsatte som lärare vid Skara skola. Efter två år vid universitetet i holländska Leiden återkom Johannes till Skara ännu en gång, fortsatte att undervisa och utnämndes 1627 till skolans rektor, 31 år gammal.

Två institutioner dominerade stadens liv, domkyrkan med domkapitlet och Skara skola. Om vi tänker på stadsbilden rådde emellertid total dominans från skolans sida med sina inemot 500 elever som levde tillsammans med stadens c:a 500 fasta invånare. Samtidigt var domkapitlets ledamöter och skolans kollegium kärnan i stadens kulturella liv och nära nog i personalunion.

1500-talets reformationstidevarv hade varit en konfliktfylld tid för domkapitel och skola i Skara. De ekonomiska resurserna hade minskat och rekryteringen till högre tjänster försvårats. Duktiga djäknar kallades till kansliet i Stockholm. För latinskolan blev läget allt sämre, även om såväl Johan III som hertig Karl, sedermera Karl IX, försökte rycka upp de högre skolorna. Hertig Karl inrättade till exempel två stipendier för skaradjäknar för studier i utlandet och två för studiet vid det återupprättade universitetet i Uppsala. Sakta men säkert förändrades alltså läget till det bättre.

1611 kom en ny skolordning. Katedralskolorna skulle ha 6 2-åriga klasser och ett kollegium med rektor, teologie lektor, konrektor och tre lärarkollegor. Grekiskan blev viktig.

Under biskop Sveno Svenonis tid (1618-1639) sökte sig allt fler välutbildade lärare till Skara. Den akademiska nivån steg. Samtidigt växte sig strävan efter att inrätta gymnasier allt starkare i Sverige, och Skara ville ha sin del av den kakan.

Västerås fick sitt gymnasium 1623, Strängnäs 1626, Linköping 1627 och Dorpat 1630, Växjö, efter Skara, 1643. Ärkebiskopen Petrus Kenicius hade tidigare varit biskop i Skara (1595-1609) och gav uttryck för stöd åt skaragymnasiet, som fick sitt så kallade fundationsbrev 1641. Det finns anledning att observera att stor vikt nu lades vid den gymnasiala utbildningen trots de svåra krigsår riket tvingats uthärda.

I denna akademiska och pedagogiska smältdegel återfinner vi alltså Johannes Kempe. Han utnämns 1642 till kyrkoherde i Fågelås, vilket ses som en befordran. Men från 1627 och över grundandet av skaragymnasiet 1641 är Johannes Kempe skolans rektor. Domkapitlets protokoll från tiden före 1639 finns inte bevarade, och därför finns inte heller Kempes insatser dokumenterade, men han måste ha tagit aktiv del i strävan efter det attraktiva fundationsbrevet. Biskop Sveno Svenonis som avled 1639, var kanske ändå den som i första hand drivit frågan. Det var ju fråga om en katedralskola.

Biskopstiden. 1655-1673

Johannes Kempe kallades 1652 till tjänsten som domprost i Skara men ville inte komma i fråga. Tre år senare tackade han emellertid ja till buiskopsämbetet och utnämndes 1655 till biskop i Skara. Hans 18 år som biskop blev arbetsamma, framför allt på grund av personliga motsättningar i domkapitlet. Vid sin sida hade han domprosten Andreas Omoenius, som fått tjänsten 1653. Denne var son till en bonde i Öm utanför Skövde och visade sig, trots all sin välvilja, inte kunna utgöra något stöd för Kempe när konflikterna hopade sig.

Omoenius (1608-1684) började sina skolstudier i Skövde skola och kom som tioåring till Skara skola 1618. I sin strävan att höja utbildningsnivån i sitt hertigdöme utfärdade hertig Karl 1597 en förordning om inrättande av skolor i städerna Lidköping, Bogesund, Hjo och Skövde. Det var alltså vid den nyinrättade skolan i Skövde som Omoenius skrivits in, och han blev dess rektor 1633. Efter att ha promoverats till magister i Rostock kom han till Skara skola 1638 och blev dess Andre teologie lektor 1642 och dess Förste teologie lektor 1649 innan han, som nämnts, blev domprost i Skara 1653.

Orsaken till att Omoenius får utrymme i denna korta artikel om Kämpagatan är de domkapitelbekymmer han delade med Kempe. Även där Kempes namn inte figurerar måste vi ana hans närvaro och hans bekymmer. Anledningen var de oupphörliga bataljerna mellan herrarna Laurentinus och Cleverus.

Petrus Laurentinus, född i Hjälstad, blev lektor vid Skara skola 1663 och domprost 1677, när Omoenius hade tillträtt tjänsten som biskop. Laurentius Birgeri Cleverus, född i Klevered i Frändefors 1620, fick lektorstjänst i Skara 1673. Han hade redan tidigare råkat i konflikt med Omoenius, men det var mellan Cleverus och Laurentinus som striden var som häftigast, och den utkämpades inte minst vid domkapitelsammanträdena. Warholm citerar en notarieanteckning från 1679 efter en

dust mellan Cleverus och Laurentinus: "... och kunde ingenting uti denna session för bullers skull vidare företagas".
Nat. Beckman skriver i "Vår skolas historia. I": "Dessa strider, som delvis utkämpades inför offentligheten, kunde ju inte verka förädlande på ungdomen... I det hela måste man nog säga, att starten för Gymnasiet och det förstärkta Domkapitlet var olycklig och att de första decennierna voro mycket litet ägnade att grunda en god tradition." (s 33). Orsakerna till misshälligheterna var såväl personliga som teologiska, och kulminerade alltså under Omoenius sjuåriga biskopstid innan han 1684 avled efter att ha legat sjuk flera år.
Problemen från Omoenius domprosttid och Kempes episkopat var allmänt kända. Regeringen ville råda bot på förhållandena och sökte en stark kandidat efter Kempe. Valet föll på Johannes Baazius "den yngre" (1626-1681), som var biskop i Växjö[1]. Han kallades 1674 till Skara och innehade tjänsten tills han 1677 utnämndes till ärkebiskop. Olyckligt nog blev det Omoenius som fick efterträda honom efter de tre åren efter Kempe. Först under Omoenius efterträdare Haquin Spegel gick stiftet in i ett lugnare och mera konstruktivt skede.
Kanske var det alltså så att Biskopstomten fick namnet Kämpagården, eftersom man erinrade sig att gården var biskop Kempes särskilda tröst. Att hantera frågor som gällde den gården, liksom Brunsbo, var enklare än att vara kollegierna vid Skara domkapitel och Skara skola till lags.

Johannes Kempe avled 1673 och slapp bevittna just det nämnda grälet, men han tvingades under 20 års tid erfara att hans domprost inte var den som kunde hantera konflikter och tillsammans med biskopen styra upp domkapitelsammanträdena.

[1] Artikelförfattarens farfars morfars farfars farfars morbror

Litteratur

Henrik Sandblad, *Kyrka och kulturliv i Skara under reformations- och stormaktstid*, i Skara I. Före 1700. Staden i stiftet. *Skara 1986*
Nat. Beckman, *Vår skolas historia I.* Tiden till omkring 1800. Göteborg 1926
Gustaf Holmstedt (utg.), *Skara läroverk 1641-1941*, Stockholm 1941
Joh. W. Warholm, *Skara stifts herdaminne I*, Mariestad 1867
Göte Wirén, *Skara stads gatunamn*, stencil 1996
Gunnar Linde, *Staden Skövde 1400-1759*, Skövdeortens Hembygds- och Fornminnesförening, skriftserie nr 11, Skövde 1971
Stig Karlsson, *Kämpagården, "En bondgård mitt i stan"*, i Ett och annat från den gamla Staden Skara, utg. av Skara Gille, 2008/2009. Skara 2009

Sök dina rötter och hitta nya släktgrenar

Anlita en släktforskare!
Små och stora släktutredningar

Family Roots & Related Branches
info@roots-branches.se
www.roots-branches.se
www.roots-branches-blogg.se

Utblåsning av julfreden

Karin Schmidt

Torsten Schmidt var en folkbildare som gärna höll föredrag om historiska ting och var välkänd som kulturperson i Skara och Skaraborg. Han var bland annat ordförande i Västergötlands Fornminnesförening och i Västergötlands Hembygdsförbund. Han fick ett av de första kulturprisen som Skara delade ut. I tjugofem år var han rektor vid Axevalla folkhögskola. I Skara Gilles årsskrift för 1975 beskrev han hur han kom att återuppväcka utblåsningen av julfreden.

Julfreden i Skara omtalas i den yngre västgötalagens kyrkobalk från slutet av 1200-talet. Om man bröt den påbjudna freden fick man böta tolv "örar" till biskopen och tolv till häradet, det var säkert mycket dyrare än vid andra tider.

Skara tidning skriver den 29 december 1855 om hur stadens fiskal klädd i full uniform sitter till häst och anför en trupp av sex till åtta fältmusikanter, också till häst, vilka på mässingsinstrument framför lämplig musik. Efter fiskalen kommer stadens förste vaktmästare eller förste polisbetjänt som högtidligt för stadens käpp och efter det kommer två poliser som bär varsin av stadens två fanor som majestätiskt fladdrar för vinden. Denna fredliga trupp samlas klockan 12 vid middagstiden på julafton vid rådhuset där fiskalen till allt folket kungör "Borgmästare och Råds" hälsning och uppmaning till var och en av stadens medborgare att kristligen tillbringa julhelgen och inte brottsligt och onyttigt fördriva tiden på stadens gator och gränder utan ägna den åt Guds dyrkan samt sin egen och sina medmänniskors väl. Truppen gör härefter en rond runt torget och på de flesta av stadens gator och allmänna platser där fiskalen förnyar den vackra uppmaningen. Barnen och de äldre blir glada över tillställningen. Så vackert beskrevs firandet i Skara Tidning 1855 men redan efter några år verkar traditionen ha försvunnit.

Torsten Schmidt beskriver hur han initierade det moderna återuppväckandet av seden att blåsa ut julfreden över Skara sedan han lyckats "genom vänliga museitjänstemän och ett förträfligt inventarieregister låta dra fram stadens tvenne fanor och stadens käpp". Den äldre av de två fanorna hade Adolf Fredriks vapen (A F var kung 1751-1771) och den yngre Gustaf den III:s (kung 1771-1792).

De flesta Skaraborna uppskattar en fredlig och lugn julhelg och den startar i och med att julfreden blåses ut på julafton klockan 16 30. Seden att blåsa ut julfred, då inga brott fick begås är troligen från medeltiden. När den danske Knut Lavard mördades i januari 1131 var det uträknat just när julfreden inte längre gällde, för att mördarna inte skulle straffas så hårt. Vårt "tjugondag Knuts firande" kommer från Knuts högtidsdag.

Aldrig skulle jag...

Ann-Britt Molander Johansson

Glada skultor på resa ut i livet. Bild från Skaraborgs Läns Tidnings arkiv.

Aldrig skulle jag stå på den där fåniga vagnen och sjunga" Så blev vi lärarinnor vi" Men två år senare stod vi där Annika och jag och en hop andra nykläckta småskolelärarinnor. Året var 1959. och nu efter fyrtio års arbete som lärare på landet tänker jag: Vilken tur att jag valde just det yrket! Inte bara de tre orsakerna juni, juli, augusti, som gjorde att jag sökte in. För söka in fick man dels på betyg och sen göra ett berättande och ett beskrivande prov förutom att man skulle spela en psalm på orgeln och göra så många broderisömmar som möjligt. Min gamla småskollärare satt som censor när jag berättade om en marknadsdag i Skara då jag gick runt för att köpa något för min enkrona som jag fått och alltid köpte Kungälvs pepparkaka. Vid det beskrivande provet var det värre. Visserligen hade jag räknat ut att jag skulle få beskriva en fisk och efter att ha läst på hemma var det ingen konst att rita en abborre på tavlan men vid frågan från den stränga fru Dahl som hörde min utläggning om fiskens alla fenor och simblåsor kunde jag inte räkna fenorna på fisken - ena bröstfenan syntes ju inte på min utförligt gjorda avbildning av en abborre.

Tre av de 71 nyutexaminerade småskollärarinnorna var skaraflickor. de är från vänster Anita Harbäck, Annika Emteborg och Ann-Britt Molander. Bild från Skaraborgs Läns Tidnings arkiv.

Värst var musiken. Reibjörn Carlshamres mamma, Wivan Wernersson hade lärt mig en psalm och med darrande fingrar spelade jag den. Men vi kom in både Annika och jag.
Så började en repetition av gymnasiets kurser. Den pedagogiska undervisningen var minimal. Visserligen hade vi undervisningslektioner men bara en enda praktikvecka. Då var vi en grupp skultor, som vi kallades, ute i Skärv och praktiserade hos Inga Johansson. Men visst minns jag med glädje magister Haglund, som började bli sjuk redan då, Maj Lundström i teckning, magister Alrot som lärde oss skillnaden på bi och geting, charmören Norrman, stadsträdgårdsmästaren Lindén, som lärde oss så många äpplesorter – trodde han. Vi kom överens om att ta en sort var! Det skäms jag fortfarande för, fröken Sweding som fick barn under tiden. Därmed gick det an för skultor också, innan hade man blivit relegerad om man hade råkat bli gravid.
Att ha övningslektioner var en pärs med elever som kanske förstod och utnyttjade de blivande fröknarnas osäkerhet. Så här efteråt ifrågasätter jag också pedagogiken. Inte visste jag hur man lärde barn läsa eller räkna när jag slutligen stod bakom katedern i Tidavads skola, men det stod ju på vänstersidan i "Lärarens bok"
Men så många roliga spektakel som jag och mina kamrater var med om:inspark, utspark möhippor och många andra fester och dess utom bal på järnvägshotellet till slut.
Så stod vi då där tre skaraflickor Anita Harbäck, Annika Emteborg och jag på vagnen färdigutbildade för att börja det mest underbara av alla yrken.

Familjen Larsson på Skolgatan 9-11

Ulla Djupedal

Endast ett stenkast från Domkyrkan i Skara finner man ett hus med en liten bronsplakett uppsatt intill en av gavlarna. Texten lyder:

Skolgatan 9, Skara, Gammal handelsgårdSkaras enda mera fullständigt bevarade handelsgård från 1700-talet. Gatuhus från 1751 med nuvarande utseende från 1787. Renoverat efter gamla ritningar 1979. Gårdshus uppfört ca 1800. Bodbyggnad, stall i korsvirke och magasinslänga uppförda senare."

Vykort från tidigt 1900-tal.

Till denna handelsgård har familjen Emil och Hilda Larsson haft anknytning i hela 77 år. Emil började arbeta i livsmedelsaffären år 1892 och hade även sin bostad i det tillhörande gårdshuset. I skriften "Vägvisare i Skara" från 1902 står han som representant för affären och senast 1904 övertog han den. 1905 köpte han gården tillsammans med sin första hustru Beda Klint. Efter hennes död gifte han om sig med Hilda Boman, 1907. Emil dog 1936 och några år senare överlåts affären. Hilda bodde kvar med två vuxna barn fram till sin död 1967 och gården såldes 1969. Emil och Hilda var vår farfar och farmor.

Lite om gården

I Skara Gilles årsbok från 1964 skriver John Hedencrantz om Skolgatan 9-11. Från honom har jag hämtat en del uppgifter och börjar med att citera honom:

"...Av det ringa antal gamla hus, som ännu finns kvar i Skara, är enligt min och mångas mening Sam Larssons hus på Skolgatan 9 – 11 det vackraste och bäst bibehållna."

Sam Larsson var äldste bror till vår pappa och han ägnade mycket tid och omsorg om gården.

Den äldsta delen av huset består av en källare. Den är kvar från tiden innan 1719 års brand då generalguvernören Anders Eriksson Hästehufvud ägde gården. Vår farbror Sam grävde ur den på 50-talet. En gång tog han med mig ner i halvmörkret för att visa den. Han hade just installerat elektriskt ljus och när han tände det så kunde vi se en svagt rundad gång med jordgolv och valv. Jag fick veta att detta hade varit en trottoar på 1700-talet. Eftersom trottoaren låg under huset måste alltså gatunivån varit betydligt lägre på 1700-talet, vilket stämmer med uppgiften om att domkyrkan tidigare låg lite högre än staden. Sedan har man fyllt på med avfall och byggnadsmaterial till nuvarande gatunivå.

Senare ägdes gården av Ribbenstedt med söner och det är här vår farfar kommer in. Han var bodbiträde/handelsbokhållare/medhjälpare i affären från 1892 då han var tjugo år gammal. Han bodde också i gårdshuset mellan 1892 och 1898 då han gifte sig. Han och den nyblivna hustrun flyttade tillfälligt längre bort på Skolgatan för att sedan flytta tillbaka till gårdshuset år 1900.

Farfar köpte som nämnt fastigheten 1905. Enligt en deklaration från 1965 gav han 23.000 kr för affären, ett antal byggnader samt en tomt på 1980 kvadratmeter.

Området till vänster om infarten sett från gatusidan hör till Skolgatan 9. Den delen bestod av gatubyggnaden i vilken Emil Larssons Speceriaffär låg. När jag var liten fanns det en Damfrisering och ett borstbinderi samt bostäder i huset. Affären hade då tagits över av Fritz Bergsten. Bakom huset låg en trädgård. Längre ner fanns en stensatt gårdsplan som tidigare hade använts till parkering av vagnar. Där lekte pappa och hans syskon. Nedanför planen fanns stallarna. Det var ett så kallat hållstall med plats för ca 30 hästar. Nuvarande ägaren till gårdshuset på Skolgatan 11, Nils Erik Nilsson, berättar att biskopen i Brunsbo brukade ställa sina hästar i stallet när han hade ärende i staden. I stallets gavel mittemot gårdshussidan fanns ett litet snickeri och jag vet inte hur länge det funnits där men det kan ju ha varit praktiskt att laga ett trasigt vagnshjul när man var i staden. Enligt farbror Sam hade där även funnits en liten smedja där man kunde sko sin häst. Efter det att hästarna pensionerats, brukades stallarna som garage.

Till höger om infarten låg Skolgatan 11. Där fanns ett antal bodar i vilka man förvarade varor till affären t ex silltunnor. Från gatan syntes också gårdshuset eller "lilla huset" med sin trädgård. Där nedanför fanns en korsvirkesbyggnad som innehöll ett mindre stall samt förråd och dass. Nils Erik berättar:

"Det stallet användes av ägarna på gården och på senare tid stod där åkare Janssons fyra Nordsvenskar. De var vanliga som brukshästar och användes bland annat vid begravningar. Det fanns två likvagnar, en öppen och en täckt och dessa användes efter väder."

Interiörfrån affären från 1923

Därefter slutade tomten med ett plank. Området på andra sidan planket hade ända till slutet av 1800-talet eller början av 1900-talet hört ihop med gården.

Gårdshuset

Jag citerar **åter John** Hedencrantz:

" Boningshuset inne på gården var bra att ha. Ogifta bodbetjänter och bonddrängar, som inte hade hem i staden, fick här lämplig bostad och det var också bra att ha ett ledigt rum för någon stamkund som hade lång väg eller eljest hade så vidlyftiga affärer att uträtta, att han behövde övernatta i staden. "

Vi kallade detta hus för "lilla huset". Farfar bodde här först som ogift, sedan tillsammans med sin första hustru Beda. När hon dör 1905 blir vår farfar lämnad ensam med en nyförvärvad fastighet, en affär och ett antal byggnader att sköta samt lån att betala. Han har inte möjlighet att också ta hand om sin lilla nyfödda dotter.

Mormor och morfar Klint tar hand om den lilla under det att man **försöker lösa situationen.** Vår farmor Hilda är systerdotter till första hustrun. Hon har hunnit bli 27 år och arbetar som kammarjungfru hos en grevefamilj på Strandvägen i Stockholm. Hennes far säger till henne att komma hem och gifta sig med Emil och då har farmor Hilda berättat att: "då var det bara att lyda". De gifter sig 1907. Hilda och styvdottern är således kusiner.

1908 får Emil och Hilda en dotter, Karin som bara överlevde ett dygn. Mellan 1909 och 1921 föddes sedan ytterligare fem barn, Sam, Olle, Rut, Rune och Stig Börje. Stig Börje dog endast tre år gammal.

Familjen bodde kvar i lilla huset i åtskilliga år. Vår pappa föddes där år 1918 och han har många barndomsminnen därifrån. Bl a berättade pappa att Sam som var nio år äldre visade "filmer" på vinden för sina syskon och deras vänner. Han hade själv byggt någon form av kamera med bilder som bläddrades fram och på sätt skapade en rörelse. En lampa förstärkte effekten. Redan 1932 hade han köpt en riktig filmkamera och filmar när pappa konfirmeras samt när han och hans vänner sparkar boll på gårdsplanen.

Vår farfar Emil Larsson

Emil Larsson föddes 1872 i Stenum, som vid denna tid var ett livaktigt samhälle. Det fanns ett mejeri, små- och folkskola, samt en kyrka. Nu är endast kyrkan kvar. Emil var **äldst** av fem helsyskon. Hans far hette Lars Andersson. Lars var först torpare men blev sedan slaktare. Han sålde bl a korv på torget i Skara. Emils mor hette Stina Kajsa Andersdotter och hon dog i samband med yngste sonens födelse. Farfar var då bara 17 år gammal.

Farfar gick tidigt med i Missionsförsamlingen och där träffade han Beda Klint, född 1866 och således 8 år äldre än honom.

Vi hittade en uppgift om Beda i Skara Missions församlingsskrift, 1873-1933, rubricerad "Syföreningsarbetet". Här står det:

" Den fromma och för Guds rike nitälskande sjuksköterskan Beda Klint – dåvarande föreståndarinna för Skara sjukstuga, sedermera maka till handl. Emil Larsson – tog så initiativet till bildandet av den syförening, som ännu är verksam."

De gifte sig 1898 och Emil var då 26 år. Beda och Emil fick en dotter tillsammans men tyvärr avled Beda år 1905, 19 dagar efter dotterns födelse. Hon blev bara 41 år. Dottern fick heta Beda efter sin mor.

Eftersom farfar dog innan jag föddes har jag försökt fråga dem som kände honom hur han var. Farbror Sam berättade att han hade varit så snäll och att han var en stor pedagog. Han hade varit söndagsskolelärare och när söndagsskolan var slut så brukade han ta med sig alla barnen till Krabbelund, så att de kunde leka där. Från affären hade han med sig en strut karameller som han bjöd på.

Efter det att vi tagit hand om pappas kvarlåtenskap, hittade vi en bekräftelse på detta i En Minnesskrift i anledning av Skarakretsens Söndagsskolförenings 50-årsjubileum 1901-1951. Här fann vi ett foto av Emil samt ett litet stycke med titeln *"De hemgångna"*. Jag citerar:

"Handl. Emil Larsson i Skolgatan, Skara, offrade sina söndagar i söndagsskolans tjänst å ett förvånansvärt sätt. Han hade söndagsskola i Axvall på morgonen, i Stenum på middagen och i Skara på eftermiddagen kl. 3. Att märka är, att han gick till fots, enär cykeln då ej var i bruk. Han var vår förenings förste kassör."

Han gick alltså en sträcka på ca 18 km varje söndag för att sprida Guds ord till de små.

Ett annat omdöme om farfar kommer från en tidningsartikel skriven av Svante Bolas som berättar om Skolgatan och dess innevånare. Om Emil står det:

"Några steg till och vi stötte samman med vänligheten själv. Jag tänker på handelsresanden Larsson, han med förnamnet Emil. Denna Skolgatehandlare var alltid artig. Jag jobbade där någon tid, så jag vet hur han var. Aldrig ett ont ord, aldrig elak."

1933 skriver farfar sitt testamente. Han är inte riktigt frisk och har en föraning om att han kanske inte lever så länge till. Han dog av en hjärtinfarkt påskdagen 1936. Han ligger begravd på gamla kyrkogården i Skara. Farfar blev 64 år gammal.

Affären överlåtes efter något/några år till Fritz Bergsten som fortsätter driva affären fram till 1968.

Gatuhuset

Exakt när familjen Larsson flyttade in i huset mot gatan, "stora huset", är oklart men 1938 bor de definitivt där. Jag och mina tre systrar är födda mellan 1944 och 1954 och nu kommer vår berättelse.

När vi skulle besöka farmor åkte vi rälsbuss från Falköping. Pappa, som arbetade på SJ, brukade peka på den smala spårvidden samtidigt som vi fick veta att Skara en gång var norra Europas största smalspåriga järnvägsknut. Sedan gick vi bort mot Skolgatan och där stod det stora, välbekanta, välkomnande huset.

Vi gick, fulla av förväntan, in på baksidan av huset, uppför trappan in i den påbyggda lilla farstun och kom sedan in i det rymliga köket. Där fick vi ett hjärtligt välkomnande. Det brukade dofta plättar, för farmor visste, att det tyckte vi om. Medan farmor stod vid spisen och gräddade för glatta livet, bänkade vi oss vid matbordet, vår familj på så småningom sex personer, faster Rut och farbror Sam och slutligen farmor.

Efter maten gick vi barn in i stora rummet. Här var alltid rent och prydligt. På ett litet

bord låg den stora familjebibeln uppslagen. Den hade farmor fått i present vid någon högtidsdag. Där fanns också alltid en skål fylld med karameller som faster Rut brukade bjuda oss på. Det fanns böcker, och bland dem om jag minns rätt, "Vi på Sörgården". En bok som pappa och hans syskon lärde sig läsa ur.

I fil med kök och vardagsrum fanns längst in ytterligare ett mindre rum med soffgrupp och fönster mot trädgården samt en sovalkov. Där fick jag sova när jag hälsade på. En gång när jag var liten blev jag tillfrågad om jag ville ha en varmvattensflaska i sängen. Jag kunde inte förstå vad jag skulle göra med den och visste inte vad jag skulle svara. Det visade sig att man stoppade den i en raggsocka och lade den nere vid fötterna så att man skulle få litet värme i den kalla sängen.

Det var spännande att stå på trappan ut mot gatan. Det fanns alltid något att titta på. Två tillfällen minns jag speciellt. Vid det ena tillfället kom ett begravningståg. Det var frälsningsarmén som följde en av de "hemgångna" till den sista vilan. Först kom kistan i fin paradvagn dragen av tvenne svarta hästar. Till fots kom sedan musikkår och övriga sörjande, klädda i sina uniformer. Det var stiligt!

Vid det andra tillfället passerade ett studenttåg med vita mössor, ballonger och blommor på väg till Botan för sedvanliga sånger och lekar. Vilket storartat firande man hade i Skara!

Farbror Sam var ofta ute och fixade på huset. Ibland jobbade han på annan ort men om han var hemma tog han gärna med oss ut och visade oss huset, gården och sevärdheter i Skara eller ännu längre bort. Vissa saker gjorde intryck som när han visade toaletten som han hade byggt inne hos farmor. Nu behövde man inte längre springa ner till dasset ute på gården. En annan gång visade han hur han hade öppnat upp utrymmet mot gatan som blivit ledigt efter Damfriseringen. Här hade han renoverat och inrett så fint till faster Ruth. Sam drog in ström i huset och byggde också en altan mot trädgården.

Man kunde på långt håll höra när åkare Jansson eller drängen Sixten kom åkande nerifrån stallet. När vi var små, tog farbror Sam med oss ut när de åkte förbi, så att vi kunde titta på "toto Pelle", för så kallade vi hästar när vi var barn. Familjen Gottfrid Jansson bodde på övervåningen.

Farbror Sam var väldigt snäll och hjälpsam. Han var trevlig att umgås med och han berättade ofta någon rolig historia. Det blev många skratt. Han var också ödmjuk och anspråkslös och hade stor empati för både människor och djur.

Farmor och farfar var djupt troende och alla barnen fick namn ur bibeln. Beda, Karin Susanna, Samuel, Olof Natanael, Rut, Rune Matteus och Stig Börje Daniel. De levde efter de tio budorden. Det betydde exempelvis att man inte fick utföra något "onödigt" arbete på söndagar som t ex brodera. Pappa och hans syskon fick inte svära. Det löste de genom andra kraftuttryck såsom " för hundra gubbar", "järnspikar" eller "i häcklefjäll heller". Aldrig har jag kommit på min pappa med att ljuga. Ändå var det ingen onödig stränghet i familjen. Alla var väldigt snälla, stämningen var god, uppfostran skedde med exempel snarare än tillsägelser. Jag har aldrig hört någon av dem höja rösten i ilska.

Farmor älskade sin trädgård. Utmed staketet löpte en lång rabatt med ringblommor. Längst ner i hörnet fanns en syrénberså. I övrigt en gräsmatta med bärbuskar och fruktträd. När farmor fyllde 70 år blev det ett hejdundrande kalas. Släktingar och vänner till farmor satt inne i vardagsrummet och pratade på. De nojsade och skrattade och hade väldigt roligt och det var högt i tak. Vid detta tillfälle togs det i mitt tycke allra vackraste kortet av min farmor. Hon hade kastanjebrunt hår och hade ännu inte fått så många gråa strån. Hennes hy var slät och hennes blick var mild. Det finns annars många fotografier av familjen. Det verkar som om de gick till fotografen en gång om året. På samtliga foton ser man dem harmoniska och välvårdade och de tittar in i kameran med tillitsfull blick.

Farmor dog i en ålder av 87 år och faster Rut blev endast 55 år. De dog 1967 respektive 1969. I och med detta såldes gården.

Barnen i familjen Larsson

Som nämnt dog två av barnen tidigt. **Karin**, född 1908 fick motta nöddop och dog efter ett dygn. Yngste sonen **Stig Börje**, 1921-1925, dog i hjärnhinneinflammation endast tre år gammal.

Äldsta dottern, Beda, 1905-2000, var ju inte farmors egen dotter men det gjordes aldrig någon skillnad på henne och de andra barnen. Beda blev sjuksköterska som sin mamma. Hon träffade tidigt Axel Svensson som hon gifte sig med och de tar sedan namnet Swedmar. De bor i Tidaholm med dottern Gunilla. Farbror Axel innehar en guldsmedaffär i många år. Farbror Axel dör 1971 och faster Beda dör år 2000. Hon hann bli 95 år gammal.

Samuel, 1909-1984, arbetade som elmontör och varvade detta med att ta hand om gården på Skolgatan.

Samuel eller Sam som han kallades, var äldste bror till **vår pappa Rune.** Mellan dem uppstod ett alldeles särskilt band. Pappa har berättat att Sam **köpte** en riktig läderfotboll till honom. Han köpte också ett par skridskor som pappa sedan använde livet ut, låt vara med mycket tunna strumpor eftersom de snart blev i minsta laget.

Foto från 1922. Stående från vänster Olle, Sam, Rune och Beda, sittande Rut och Stig-Börje.

Konstruktör och uppfinnare

På lediga stunder brukade Sam konstruera, uppfinna och förbättra saker som kunde vara till nytta. Han fick patent på ett Skorstensfejarredskap, har han berättat. Det underlättade vid sotningen av skorstenar och användes länge och allmänt.

Vi har hittat ett papper som Sam skrivit d 30/11, 1981. Det börjar: *"Jag skall berätta om bilen som faktiskt bromsar sig själv."* och innehåller en teknisk redogörelse för just detta. Han berättar om hur han för länge sedan, dvs innan TV fanns, lyssnat på programmet Sveriges Bilradio och hört när programledaren

C G Hammarlund pratat om att bilbromsen kan låsa sig vid halka. Sam skriver: *"Jag funderade några dagar, sedan gick jag ner till min lilla verkstad i pannrumet och började jobba…"* Han gjorde en prototyp och *"den funkade"* Sedan sände han in en ritning anonymt till Sveriges Bilradio *"man var litet blyg på den tiden"* … *"Av förklarliga skäl kom inget svar från Hammarlund men det kom en notis, ett bidrag på 1000 kr som hade lämnats för undersökning av ett projekt avseende LÅSFRI BROMS FÖR BILAR. Om det var detta eller något annat är inte gott att veta."* skriver han.

Vid ett tillfälle blev Sam vittne till att ett litet barn klämde sig illa. Detta lämnade honom ingen ro utan han ville förhindra att det skulle hända igen. Därför konstruerade han en dörr som inte gick att klämma sig i. Det kan man läsa i en tidningsartikel införd den 15 februari 1983 i Skaraborgs Läns Tidning. Här kommer ingressen:

"Sam Larsson, 73, Skara, har över en natt trollat fram en nyhet som han tror mycket på. Det är en dörr som barn inte kan klämma händerna i. Ca 8000 barn skadas varje år av dörrar. En del olyckor får katastrofala följder när barn får fingrarna i kläm mellan dörrens gångjärnssida och dörrkarmen."

Sams idé innebar att gångjärnssidan var rundad och monterad i en på ett motsvarande sätt rundad urgröpning i dörrkarmen. På detta sätt uppstår inte någon springa som små barn kan sticka fingrarna i.

Intresserad av det mesta

Sam hade många intressen och han försökte påverka sådant som han tyckte var fel. Folk hade roligt åt honom när han lite före sin tid tyckte att man inte skulle släppa ut all skit i vattnet. Det skulle inte vara bra i längden, tyckte han. Han var också väldigt engagerad i en protest mot en sopstation som skulle hantera giftigt avfall och anläggas i Skara. Han skrev brev till alla möjliga höjdare.

Farbror Sam ansåg det viktigt att leva hälsosamt och läste ofta medicinska artiklar. Han pratade om fetter i mat 30 år före sin tid. Han var också tidigt bekymrad över risken att bakterier skulle utveckla resistens mot penicillinet. Ett bekymmer som verkligen hunnit ifatt oss nu.

Farbror Sam var väldigt fäst vid sin cykel som han tyckte var ett hälsosamt och miljövänligt transportmedel. Han kallade cykeln för Svarten. En gång när vi var på väg hem från semestern såg vi en svart gammal cykel vid vägkanten. Kunde det vara Svarten? Men det var ju så osannolikt. Vi kom fram till Stockholm och dagen därpå, gissa vem som ringer? Farbror Sam förstås! Det visar sig att han som 73-åring har cyklat ända från Skara till Stockholm. Tråkigt nog blev cykeln så småningom stulen.

Sam var glad och stolt över sitt fädernehem. Han arbetade oförtröttligt med dess skötsel och argumenterade också för att det skulle K-märkas. K-märkt blev det inte men dock Q-märkt.

Som sista ord om farbror Sam vill jag gärna återkomma till John Hedencrantz´ artikel i vilken han berömmer Sams insats för bevarandet av fädernegården:

"Det är uteslutande ägarens, herr Larssons förtjänst, att vi i Skara har ett så förnämligt, levande kulturminne från längesedan flydda tider. Hans oavlåtliga omsorg om sin fädernegård utan tanke på egen vinning är en gärning i kulturens tjänst, som förtjänar all heder."

Olof, 1912-1999, kallades Olle. Han var duktig i skolan och utsågs ett år till skolans talman. Olle spelade fiol och tog lektioner hos Ivar Widéen. Ivar Widéen, har vi förstått var en betydande person, en person som man neg och bockade djupt för. Efter studentexamen 1932 studerade Olle en tid vid universitetet i Lund där hans fiolspelande bidrog till uppehället. Han trivdes aldrig med studierna och sökte sig i stället till tullverket. Att arbeta vid ett statligt verk var eftersträvansvärt vid denna tid präglad av ekonomisk osäkerhet. Han blev så småningom Tullöverkontrollör.

Längtan till hembygden tog sitt uttryck i namnbytet från Larsson till Djupedal efter farmors barndomshem i Hangelösa som kallades Djupedalen.

Olle var ganska fåordig men med få ord fick han mycket sagt. Aldrig ett ont eller nedsättande ord om någon människa. Sonen Ulf berättar:

"Pappa förstod att man i ungdomen kunde göra dumheter men med tanke på sitt yrke bad han oss att inte föra in otillåtna varor över gränsen när vi gjorde våra utlandsresor. Trots denna vädjan blev jag tagen med några flaskor sprit vid vår södra gräns. Då jag var minderårig kom strafföreläggandet direkt hem till pappa. Han höjde ett ögonbryn och markerade därmed sitt missnöje. Jag skämdes som en hund - om man ändå fått en ordentlig utskällning."

Rut, 1914-1969, bodde kvar hela livet i huset på Skolgatan. Hon arbetade på drätselkontoret i Skara och stannade kvar där till sin död. Faster Rut ägnade sig en hel del åt Missionsförsamlingens välgörenhetsarbete. Hon och farmor broderade dukar som de sedan skänkte till auktioner, lotterier och basarer. Sedan hände det nog många gånger att man i syföreningen köpte dukar av varandra. Kvar i vår familj finns en stor mängd vackra handbroderade dukar.

Faster Rut var alltid snäll och glad. När vi besökte henne tog hon med oss till leksaksaffären och där fick vi välja var sin leksak. Det var så fantastiskt för ett litet barn att känna sig så bejakad.

Rune, 1918-1998. Han var anställd vid SJ såsom Stins i Älmhult, Byråassistent i Nässjö och Byrådirektör i Sundsvall. Även han tog namnet Djupedal. Han gifte sig med Maj Lind från Falköping och de fick tillsammans fyra döttrar, Ulla, Gun, Eva och Ann-Marie.

Pappa och hans syskon hade mycket roligt på den där gården med sina kompisar. De sparkade boll och potade kula och de hoppade käpphäst. Veckopengen i familjen Larsson bestod ofta av en strut karameller från affären men ibland kunde de få en liten slant och då gick de till bagaren och köpte en strut med kaksmulor som de mumsade på.

Så småningom började pappa på Katedralskolan. Vid ett tillfälle blev det kvarsittning. Han hade gått litet i egna tankar och stött på en lärare. Tydligen hade han sett litet glad ut och läraren hade då bistert frågat: "Vad småler Larsson åt?" Att småle var tydligen straffbart vid denna tid!

Pappa fick liksom sin bror Olle fiollektioner av Ivar Widéen. *"Han blev nog besviken på mig"* brukade pappa säga. *"Han trodde nog jag skulle vara lika duktig som Olle"*.

Pappa tog som nämnt studenten 1938. Skolans traditioner och historia liksom kamratandan betydde mycket för honom. Han missade aldrig ett fem- eller tioårsjubileum utom det allra sista då han hade blivit sjuk. 1988 när staden Skara firade sitt 1000-årsjubileum, firade pappa samtidigt sitt 50-årsjubileum som student. Han blev vid detta tillfälle filmad när han så glad går där i tåget från Botan och sjunger, arm i arm med medlemmar i MV.

Vår pappa var otroligt snäll och väldigt rolig. Han skojade ofta och lekte ordlekar med oss. Han var samvetsgrann i sitt arbete och passade alltid tider. Trots att han var så snäll, så visste han precis vad han ville. Upplevde han en orättvisa sa han ifrån med hela handen. Han var en riktig Bamse.

Liksom sina syskon kände pappa en stark kärlek till sin familj och hemmet på Skolgatan. Han överförde denna känsla till oss barn och det är nog därför som jag har skrivit det här.

Krönikebrunnen i Skara 80 år

Barbro Olofsson

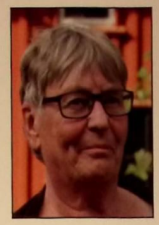

Den 17 september 1939 invigdes Skaras Krönikebrunn under värdiga former och med stort deltagande av allmänheten. Samma morgon hade ryssarna invaderat Polen och det rådde stor oro i Världen. Nu skulle Skara få sin historia beskriven genom ett konstverk placerat på Stora Torget. Det var en gåva av" Föreningen för åstadkommande av ett monument i Skara".

Medel till brunnen, som kostade omkring 70 000 kronor, hade föreningen fått från flera håll. Konstakademin 25.000 kronor och

Foto: Erik Sånnek

ett anslag från Skaraborgs läns sparbank på 27.100 kronor samt återstoden, vilken lämnats i större eller mindre poster av välvilliga och för stadens bästa nitälskande personer, frånsett det som utgått av föreningens egna medel.

Processen hade föregåtts av bl. a. en tävling där konditorerna i staden byggt tårtmodeller. Emellertid gick uppdraget till professor Nils Sjögren. Konstnären har signerat sitt verk, som utfördes under åren 1935-37, under Jesper Svedberg. Herman Bergman i Stockholm, för övrigt Astri Taubes far och svärfar till Evert Taube, gjöt brunnen 1939. Brunnskaret är utfört i Marums-granit av Bröderna Lindqvists stenhuggeri i Skara.

På morgonen den 17 september begav sig kommunalarbetaren John Persson till Stora Torget och skakade i den pressening, som täckte konstverket och torget fylldes då av flyende råttor. JP berättade att när själva avtäckningen skedde i samband med invigningen syntes bara en råtta till.

Vad var det då skaraborna fick se när invigningen skett? Det mest framträdande hos brunnen var den mäktiga urnformen. I figurframställningnen märktes att det framför allt var stifts- och skolstaden, som skildrats.

De viktigaste dragen av stadens historia framställs i tre bildserier, en större på urnans mitt, en mindre upptill och en ännu mindre nedtill.

I den stora bildserien ses biskop Egino från Dalby i Skåne, som redan var kristnat, sätta eld på det hedniska templet. På andra sidan lågorna ser vi en ryttare, Den mäktige Ragnvald Jarl i Skara. Där finns också missionärer både från Tyskland och England. Biskop Brynolf avbildas med en hoprullad skrivelse med vidhängande sigill.

I den lilla serien, ovanför munkarna, ser vi hur kung Magnus Eriksson kommer ridande. Under sin Eriksgata utfärdar han i Skara 1335 träldomens avskaffande.

Skolan finns med i den stora krönikan.Vi kan se två män som är på väg till Paris för att fortsätta de studier de påbörjat vid Domskol: Skara. Ovanför finns den sedemera helg förklarade Birgitta, som 1349 besöker sta strax innan avresan till Rom. Hon fick e sina uppenbarelser vid Biskop Brynolfs gr Domkyrkan.

Åter till den stora bildframställningen där möter den största gestalten, nämligen Jes Svedberg. Ditintill den mäktigaste av Sk stifts biskopar och en av svenska kyrkan andlig mening, resligaste gestalter. Han se att välsigna både skolan och kyrkan, vilka i hög grad vårdade under sin biskopstid, s varade i 32 år. Det kan påpekas att det k som syns på biskopen, inte ingick i skruc förrän 70 år efter Svedbergs död.

I den lilla serien ser vi dels den dåvaran skolbyggnaden och dels domkyrkan

I den stora serien finns Sven Hof, lära 1738-1757. Han räknas som grundare av samlingar, som ingår dels i gymnasiets natur liesamlingar och dels i Västergötlands mus ums kulturhistoriska samlingar.

I den lilla krönikan finns en häst vid en byg nad. De symboliserar upprättandet av en Ve terinärskola, som byggdes upp av Peter Hern qvist. Han fick då professorstitel.

Gunnar Wennerberg är en av figurerna i de stora krönikan. Han hade varit elev inna han så småningom återkom som lektor 1849 65. Förutom en utmärkt pedagog var han e framstående musiker och skald. Han blev se nare minister över kyrkan och skolan.

I den lilla serien ovan honom ser vi den sista bilden ut stadens historia, den första järnvägens tillkomst 1874.

Längst ned skymtar vi en del hus från Skaras flydda tider. De många eldsvådorna som drabbat staden, visas genom lågor, som slår upp från några byggnader. Den största skall beskriva branden 1719, som ödelade staden med undantag av några få hus.

Monumentet är förutom en Krönika också en brunn - en vattenkonst!

Skara Ved, Kol, Koks och Trävaruaffärer under 1900-talet

Lennart Moberg

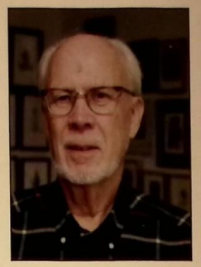

Vedlossning vid järnvägen i Skara krigsåret 1941. Kusk Egon Sahlström.
Foto: Digitalt museum – Västergötland Museum

Från början hade bostäder, kontor, affärer och hantverkslokaler egna eldstäder för uppvärmning och matlagning. Bränslet bestod i första hand av torr och huggen ved. Men det användes också kol, koks, antracit och torv. Från 1900-talet fram till mitten av 1950-talet eldades det även med fotogen som bränsle.

Det var framför allt bönder från Härlunda, som åkte in till stan på lördagar och sålde torr, huggen ved. Man stod på nuvarande Skoltorget. Under vissa tider kallat för Vedtorget eller Grönsakstorget. Varje vedeldare köpte sitt behov efter tillgång på pengar. De som hade möjlighet, köpte hela vinterns behov i början av hösten. Veden kördes då hem till kunden av säljaren. Varje hus hade en vedbod.

Det fanns så småningom fasta vedaffärer i Skara. Dessa hade även kol. koks, briketter, antracit, torv och fotogen. En del vedaffärer utvecklades senare till trävaruaffärer under hand som efterfrågan på ved avtog och sortimentet på byggmaterial utvecklades. Järnaffärerna sålde också kol, koks och briketter fram till i början av 1970-talet.

Här har gjorts ett försök att dokumentera denna handel under 1900-talet. Uppgifter har inhämtats på Forskningsavdelningen Gamla Biblioteket. Det är framför allt telefonkataloger som har varit till stor hjälp när det gäller årtalsbestämning. En genomgång av Skara Tidnings annonser, tidningsurklipp och kartor över Skara har varit till nytta. Några interjuver har gjorts med äldre minnesgoda, med bakgrund i näringslivet. Vedaffärens gatuadress står inte med i annonserna. Staden var så liten, att alla visste var firman låg.

Här följer en historik över respektive handlare och företag:

P Johansson, Fridängen annonserade i början av 1900-talet att han hade torr björkved till salu.

Vedbolaget Strand finns uppgifter på i början av 1900-talet. Strand annonserade mycket. Adress okänd.

Alfr. Dahlberg, Viken Oxbacken, annonserade i början av 1900-talet att han sålde torr och god ved fritt hemkörd.

Rich. Svensson O Co. hade en annons 1905 om att de saluförde björkved för 33:- per kbf (kubikfamn) och barrved för 22:- per kbf.

F. Gustafsson, Tingshuset annonserade i Skara Tidning september 1910 om att han sålde prima björkved.

A L S Granaths Brädgård hade en annons 1910 i Skara Tidning om att de hade hyvlat och ohyvlat virke. Prima björk- och barrved. Har inte gått att finna uppgifter på varken tidigare eller senare.

K. Nordqvist och Wallander Vedaffär
vid Kämpagården.
Huggen o ohuggen ved av al, björk, barrved, koks och antracit. De annonserade från 1924 till 1927. Wallander var inte med från 1924. I telefonkatalogen finns uppgifter om att vedaffären fanns vid Kämpagården utefter den gamla sträckningen Skaraborgsgatan. På den tomten startades sedan en bensinstation.

Bröderna Janssons Vedaffär,
Skaraborgsgatan 25. (Gatans gamla nummerbeteckning)
Enligt uppgifter fanns den från 1909 men med säkerhet bekräftad 1920 fram till 1937 som vedaffär med kol, koks, briketter, torv och sågade och hyvlade trävaror i sortimentet. Oskar Jansson var ägare. Sonen Gunnar

Jansson övertog senare företaget. Oskar och Gunnar Jansson hade även ett sågverk i Axvall, Axvalls Träindustri.

Efter 1937 tillkom **Trävaruaffär** i företagsnamnet. Bröd. Janssons hade också en bensinpump.

Bröd. Janssons Eftr. Reibäck o Co.
1 sept. 1951 köpte Gottleib Reibäck, Evert Sahlström, Gösta Gustafsson och Herman Gustafsson företaget. Man var kvar på Skaraborgsgatan 25 och flyttade till Vallgatan 4, år 1957, där **Ad Fischer** tidigare haft sin verksamhet. De fortsatte att ha kvar bränslehandel i sortimentet. De utvecklade byggvarusortimentet. Företaget hade även en cirkelsåg med i verksamheten. Den sägs ha legat någonstans vid Glasbacken från början, men som de nya ägarna flyttade till Mejerigatan 1966. Det var framför allt legosågning man ägnade sig åt där under vinterhalvåret.
1 jan 1976 såldes Reibäck & Co till ett bolag som fick namnet AB Reibäck & Co Byggmiljö och som marknadsfördes som AB Byggmiljö .

AB Reibäck & Co Byggmiljö Vallgatan 4.
Företaget fortsatte att sälja byggnadsmaterial och bränsle. Även legosågens verksamhet fortsatte i ett par år i blygsam omfattning.
Redan i januari 1976 fick Byggmiljö möjlighet att överta Skara Snickeri & Trävaruaffär AB. Tidigare under 1975 hade Skara Snickeri o Trävaruaffär sålts till Skövdeföretaget Nyströn Lindell AB, De köpte E Anderssons Snickeri på Filipsdalsgatan 14 i avsikt att flytta bygghandeln dit. Kommunen ville komma över deras centrala fastighet på Skaraborgsgatan, intill det gamla Teaterhuset. Med detta köpeavtal övertog AB Reibäck O Co Byggmiljö fastigheten på Filipsdalsgatan 14. Den byggdes 1938 av Richard Andersson. Handeln med byggmaterial och bränsle fortsatte. Det var den store profilen Gösta Gustavsson som skötte vedkapning och huggningen. Han hade börjat 1931 som 15-åring hos Bröd Jansson. Då levererades veden och kolsäckarna med häst och vagn. Han var med om att hugga gengasved under andra världskriget. Det gick åt mycket björk, vilket man köpte som meterved från Värmland. Veden kom på järnväg hit till Skara. De högg omkring 200 säckar om dagen, som kördes ut till bensinstationerna i Skara och omgivningen. Inköpspriset för björkved var då ca sex kronor per kubikmetern hämtat i skogen. Meterveden fick torka ett år. När den sedan var kapad och huggen blev det 20 säckar gengasved på en kbm, och såldes för sju kronor säcken.
Ved-, kol- och kokssäckar fick oftast bäras upp på köparens vind, för att det skulle vara lätt för husmor att bära in till spisen. Det fanns köpare på torr barrved också. Den var billigare, 4:50 per kubikmetern. Man levererade ända fram till 1977 al- och barrved till Scan Västs och Gomans rökerier.
Byggmiljö byggde om Ernst Andersson fabriksfastighet till kontor, butik och utställningslokal och ett kallager byggdes till för byggmaterial. 15 april 1977 flyttade företaget till anläggningen vid Filipsdalsgatan 14. Bränslehandel upphörde i och med flytten.

1 jan. 2000 var det dags att överlåta företaget till kollegan Skara Byggvaror Hus & Hem AB. Hela verksamheten flyttades över till deras stora anläggning.

Ad. Fischer Trävaruaffär. Vallgatan 4.
Står i telefonkatalogen som Lidköpingsföretaget JUBELS filial från 1913 fram till 1929. Ad. Fischer är föreståndare. De hade ett rikhaltigt sortiment av byggnadsmaterial. Efter 1929 drev Fischer företaget under eget namn. 1943 flyttade företaget från Väpnaregatan 1 till Vallgatan 4. Det finns med i telefonkatalogen fram till 1960. Firman sålde inte någon ved.
Jubels hade ingen verksamhet i Skara förrän de kom tillbaka 1970 till Skara Trä Kämpagården.

Skara Byggvaror Hus & Hem AB
Smedstorpsgatan 20.
Företaget startades av Rune Tellander. År 1974 byggde han helt nya lokaler för bygghandel. År 1975 överlät Tellander förtaget till en trio av sina medarbetare. De valde att bygga en ny anläggning på Afsengatan 1. År 2002 såldes företaget till Beijer Byggmaterial AB, som idag driver företaget vidare.

Jubel & Co, Lidköping hade redan i början av 1900-talet en filial i Skara med "fullt sortiment". Det som senare blev AD Fischer Trävaruaffär på Väpnaregatan 1 år 1943. De var med i början av "miljon-programmets" stora villabyggnation, som leverantör av byggnadsmaterial. Det var i början av 1960-talet.
Jubels hyrde anläggningen av Skara Trä Kämpagården, Hans Jansson, på Mejerigatan 16. Det hade då varit ett omfattande sågverk där. Verksamheten flyttade sedan till det nya Skara Hus 1976, men lades ner året därpå.

Skara Snickeri och Trävarvaruaffär.
Skaraborgsgatan 26.
Muntlig uppgift finns att företaget fanns där redan på 1890-talet. På 1909 års karta över Skara, finns noterat Vedgård på Skaraborgsgatan 26. (Gamla gatunumret 4) Vintern 1905 satte man in nya maskiner i snickeriverkstaden. I 1913 års telefonkatalog ser man företagsnamnet Skara Snickerifabrik, som ägdes av Henry Nilsson. Från 1918 är företagsnamnet Skara Snickeri & Trävaruaffär. Johan Andersson, Carl Gustafsson och G. Eriksson står då som ägare.
Förutom att de sålde trävaror tillverkade de bl.a. karosser till lastbilar och bussar i snickerifabriken.
Johan Andersson och bröderna Olle och Nils Sahlström köpte rörelsen 1937. Från 1955 övertogs Anderssons andel av bröderna Sahlström. Bröderna Sahlström drev verksamheten vidare. Nils Sahlström var mycket träkunnig, vilket han lärt sig hos fadern, som hade såg i Marum. Olle Sahlström var framförallt en mycket skicklig finsnickare.
1975 sålde de firman till Skövdeföretaget Nyström o Lindell AB som framgår tidigare i beskrivningen av AB Reibäck & Co Byggmiljö.

Göran Jönsson, Veterinärmuseet – Professor Medihkus med fötterna kvar i myllan

Lena Brodin

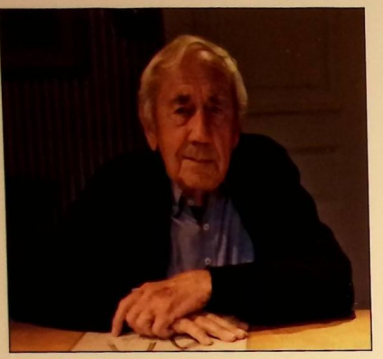

Intervju med Göran Jönsson, intendent vid Veterinärmuseet den 7 september 2018.
Text Lena Brodin och foto Freddie Wendin

Göran Jönsson föddes dagen före julafton 1929, han var sista barnet i en syskonskara på fem. Föräldrarna gjorde allt för att skämma bort honom, men syskonen tillät inte detta. På en mindre bondgård utanför Staffanstorp i Skåne levde familjen ett liv utan extra vaganser.

Trots sin ringa ålder under krisåren på 1930-talet upplevde Göran en gång att föräldrarna var mycket bekymrade över sin ekonomi. Fadern hade tidigare gått i borgen för sin svåger som inte kunde betala sitt lån. Skulle familjen bli tvungna att lämna sin gård, hur skulle det gå? På något sätt ordnade det upp sig, men det var nära att de fick allt.

Varje sommar fick barnen delta i arbetet på gården. I dagens tid skulle denna typ av arbete kallas "barnarbete", men detta var då en förutsättning för familjen annars skulle de inte klarat av försörjningen. Visst hände det någon gång under sommaren att vagnen spändes efter hästen och turen gick till badstranden vid Lomma, men för det mesta var det arbete som gällde.

För snart 70 år sedan lämnade Göran Skåne för att gå vidare i livet. Föräldrarnas förbättrade ekonomi bidrog till att Göran kunde studera vid gymnasiet. Han var den enda av de fem syskonen som fick denna möjligheten.

Göran gick först 6 år i folkskolan, därefter planerades 4 år vid realskolan men han slutade efter 3 år för att fortsätta med gymnasiestudier. Gymnasieutbildningen skedde vid Lunds privata Elementärskola, studierna gick fortare än den planerade tiden.
Att få möjligheten att studera var roligt och stimulerande, hans plan var att efter gymnasietiden gå vidare och bli tandläkare. Tre veckor innan gymnasieexamen kom Göran till slutsatsen att han skulle bli veterinär. Tankarna och funderingarna kring sin uppväxt, sina rötter från bondgården utanför Staffanstorp gjord att veterinärutbildningen var det rätta. När Göran berättade för sin far om sitt mål att bli veterinär blev fadern glad, ingen av föräldrar hade försökt att påverka Görans utbildningsval.

Till Veterinärhögskolan i Stockholm sökte Göran och han blev antagen på sina gymnasiebetyg från 1948. Nu låg flera års studier framför honom, i december 1954 var han klar med examen. Göran menar att studietiden är sista ungdomstiden, därefter börjar allvaret med arbete och försörjning, därför ger han alltid rådet till alla som studerar att inte glömma bort att också ha roligt.

När Göran var klar med examen till veterinär såg han sig i rollen som distriktsveterinär, att få möta bönderna och djuren ute på gårdarna. Vid denna tid fanns inga tankar på att jobba i Skara, men i början av 1955 fick Göran ett erbjudande om att bli forskningsassistent på Veterinärinrättningen i Skara. Chef för Försöksavdelningen var professor Willy Hallgren som kom att vara Görans chef och mentor under fem år.

År 1958 gifte sig Göran med Gunilla som jobbade på Djursjukhuset och 1960 föddes deras första son.

Göran gjorde sitt avhandlingsarbete i Skara om kalvningsförlamning hos kor och år 1960 disputerade han i Stockholm.

I fem år räckte forskningspengarna vid Försöksavdelningen. Nu behövdes ett nytt arbete, i september 1960 upphörde anställningen i Skara. Frågan om vad familjen skulle göra och vart de skulle flytta var obesvarad, hustrun Gunilla sa; *Jag flyttar med dig var som helst men inte till Stockholm.*
Göran sökte flera tjänster som distriktsveterinär, dock låg hans fem år som forskningsassisten i Skara honom i fatet. Han saknade en längre erfarenhet som distriksveterinär. Han hade arbetat några somrar som distriktsveterinär på Gotland under studietiden, det var hans arbetslivserfarenheten inom yrket.

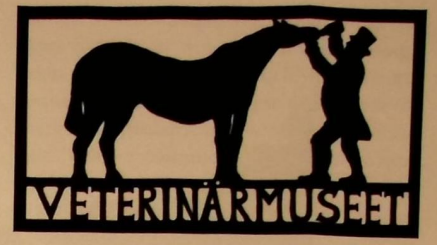

I Stockholm utlystes en tjänst vid Veterinärhögskolan, till denna sökte Göran och han fick tjänsten. Hustrun Gunilla som då hade accepterat flytt till Stockholm sa, *"jag kan inte tänka mig att bo i ett höghus"*. Det drog ihop sig och anställningen skulle snart börja men bostad saknades i Stockholm. En god vän i Stockholm kontaktades och Göran beskrev situationen att han skulle börja tjänsten men saknade bostad i Stockholm. Vännen skulle flytta till Göteborg och hans lägenhet blev ledig, det fanns dock ett *aber*, lägenheten fanns i ett höghus på 8:e våningen

Den 17 september 1960 gick flyttlasset till Stockholm. Familjen flyttade in i höghuset med hiss, gossebarnet lärde sig så småningom att ta hissen från 8:e våning till 1:a våning. Men att ta hissen till 8:e våning var ett problem, han nådde inte knapp nr 8 som satt högst upp och det blev att ta trapporna hela vägen upp till bostaden.

Sommaren 1965 kom beskedet om att hans tidigare chef och mentor Willy Hallgren vid Veterinärinrättningen i Skara hastigt hade avlidit. Willy Hallgren hade även en viktig förgrundsfigur för tillkomsten av Veterinärmuseet.
Från den tidigare arbetsplatsen i Skara kom en förfrågan till Göran, ville han inta den vakanta platsen efter Willy Hallgren i väntan på att tjänsten skulle utlysas.

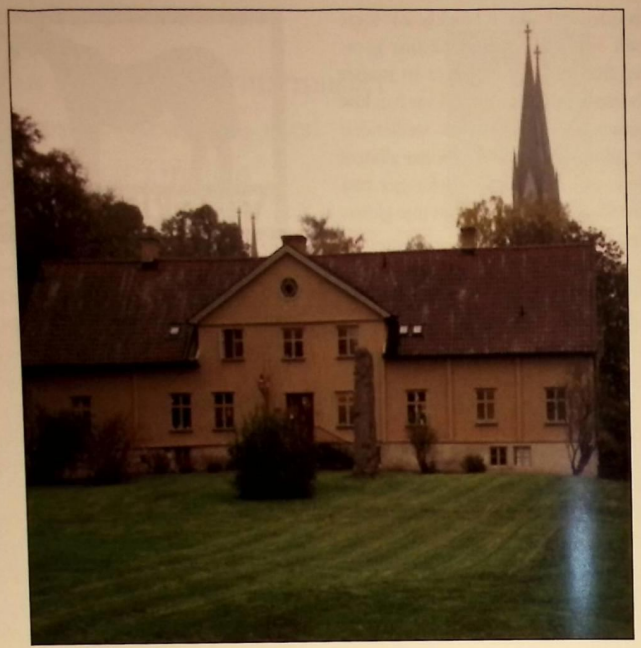

Veterinärmuseet

Detta var ett av de svåraste besluten som Göran tog under i sitt liv, han vändades dag och natt innan han bestämde sig. Då tjänsten var vakant och skulle utannonseras senare , detta skulle kunna innebära att det endast blev en kortare tid i Skara. Både arbetet i Stockholm och livet med familjen flöt på bra i Stockholm, det var mycket att sätta på spel för några månaders jobb om det inte blev någon fortsättning i Skara. Hustrun Gunilla tyckte att erbjudandet var toppen, men insåg också konsekvenserna om han inte skulle få tjänsten.

Den utlysta tjänsten efter Willy Hallgrens död fick Göran, han var den som hade mest kompetens och till hans fördel var att han även var förtrogen med verksamheten. Bo Pehrsson, en senare kollega till Göran sökte också samma tjänst.

Den 17 september 1965 gick flyttlasset tillbaka till Skara. I den gamla mangårdsbyggnaden på Brogården fanns en lägenhet ledig på bottenvåningen. Lägenheten var inte i något gott skick, tanken var att familjen inte skulle bo där så länge.

På Brogården trivdes familjen bra och livskvaliteten var fantastisk, här fanns hästar och kor utanför dörren och bara ett stenkast från bostaden Skara med all dess service. I fem år bodde familjen på Brogården.

År 1970 byggde familjen ett nytt hus vid Kvarnliden ovanför Viktoriasjön, detta efter en tids väntan i den kommunala tomtkön. När Göran och Gunilla anmälde intresse för en av de 18 tomterna på Kvarnliden/Källiden stod de på 46:e platsen, de hade gett upp hoppet om att få en av tomterna men turen infann sig.

Ytterligare två sönder föddes i familjen och det nya huset på Kvarnliden blev idealiskt.

Vid ett tillfälle sökte Göran en professur i Stockholm och fick tjänsten, men valde att tacka nej. På frågan varför han sökt, så svarade han att han ville pröva sin kompetens. Kanske var det också så att han rotat sig i Skara och värderade den livskvalitet som kom sig i ett boende på en mindre ort.

Vid svensk veterinärmedicins 200-årsjubileum år 1975 fick Göran professors titeln. Nu var han riktig professor och behövde inte pröva kompetensen längre.

Trots att Göran konkurrerade ut Bo Pehrsson vid tillsättningen av tjänsten efter Willy Hallgrens död fanns ingen avundsjuka, i hela 29 år samarbetade de och var ett kompletterande team både kollegor och goda vänner.

Bo skötte mycket av det interna arbetet vid Veterinärinrättningen och Göran det externa kontakterna, detta innebar att han var mycket på resande fot.

Görans engagemang i den Veterinärmedicinska fakulteten, Forskningsrådet och andra kommittéer har satt Skara på kartan. Han har varit mån om att vårda sitt nätverk och att ha en bra dialog mellan Skara och Stockholm, en samordnare ett nav. En liten ort som Skara kan lätt bli överkörd och bortglömd, därför tillbringade han flera dagar i månaden i Stockholm och andra högskoleorter

Inom den fältstation för Veterinärhögskolan och Lantbrukshögskolan som tillkom i mitten av 1970-talet, utökandes verksamheten med Institutionen för husdjurhygien, Västra husdjursförsöksdistriktet och en återflyttning av hovslagarskolan. I sammanband med detta blev Göran platschef för fältstationen och 1977 platschef för SLU i Skara.

Görans måtto har varit att se till helheten både för verksamheten och kundernas behov.

Att veterinärutbildningen flyttade tillbaka till Skara innebar att den praktiska utbildningsdelen på fältet utökades. I Stockholm fick studenterna åka 3 mil för att få se en ko, runt om Skara fanns gårdarna och bönderna med sina djur. . Görans visdomsord till studenterna var: *"Att lyckas så måste ni känna till bondens villkor för att vinna förtroende"*. År 1994 gick Göran i pension från sin tjänst vid Veterinärinrättningen, men hans ideella arbete vid Veterinärmuseet fortsatte. Görans officiella engagemang i museet skedde 1975 och han var invald i styrelsen. Mellan åren 1991-2010 var Göran ordförande i Veterinärmuseet. Sedan 2010 intendent för museet och en "spindel i nätet".

Museet har genomgått en stor förändring under de år Göran varit med i styrelsen. Från det traditionella museet som riktade sig till en besöksgrupp inom veterinärnäringen till ett museum för allmänheten – Ett upplevelsemuseum som vänder sig till alla besökare oavsett man är intresserad av djursjukvård eller inte. Veterinärmuseet speglar en tid from år 1775 då Peter Hernqvist startade den första veterinärskolan i Skara fram till 1975. Nu behöver museet kompletteras med tiden från 1975 då detta även blir historia.

Vid två tillfällen har Göran fått Skara kommuns kulturpris senast 2016, han berättar att detta var ett misstag av kommunen. Orsaken till misstaget var att Kultur- och fritidsnämnden bytt sekreterare och denne hade inte 100 % koll på att Göran redan fått priset. Med stolthet kan Göran bära dessa utmärkelser även om det enligt honom blev en för mycket. Det han tillfört Skara stad, Veterinärinrättningen och Veterinärmuseet är verk som räcker och blir över.

Göran blev professor men fötterna kvar i myllan. Det kommer inte vara lätt att hitta en mer engagerad och kunnig person som en dag tar över samordningen i museet men Göran jobbar även på detta.

St. Hindsbo - en historisk gård i Skara

Stig Karlsson

Flygfoto över St. Hindsbo. VG:s museum

Gården förekommer tidigt i historien i olika namnformer t. ex. Hedensbo, Hinsbo och Hedinsbo.
Magnus Ladulås var en kung som ville hålla sig väl med kyrkan. Enl. ett brev på Riksarkivet, SDHK, från 29 juli 1287 kungör han att: *"eftersom inkomsterna till S:t Nicolaus kapell i Skara inte räcker till för dess underhåll och dess vikaries uppehälle, bevekt av biskopen B:s, kapitlets och invånarna i Skara böner överlåter en bit mark belägen invid ån "Drys" till vikariens residensgods Hedenzbo" (Hinsbo) för att utöka detta."*
Enl. Skara stifts jordebok 1540 har gården därefter blivit prebende under Brynolphi kapell och fick erlägga 7 lispund smör årligen vilket betydde 59,5 kg smör om året.

Självklart dyker Gustav Vasa upp i detta sammanhang på 1550-talet. Han hade rakt motsatt strategi nämligen att plocka till sig det mesta av kyrkans tillgångar. I GV:s reg. 21 från år 1550 kan man läsa om hur han poängterar att Hindsbo är hans och cronans egendom.
Han skriver: *".....som vi nu med thette vårtt öpne breef unne och efterlate thenne oss elskelig hederlig man, M. Segfred, skolmästare uthi Schare, att han må och skal (oss till en behagelig tid) niute, bruka och behålla qvitt och fritt en vår och cronones eng, benämnd Hedensboo.*
Uttrycket *"oss till en behagelig tid"* betyder "tills vidare." Brevet är undertecknat på Höjentorp i Eggby den 26 mars 1550.

St. Hindsbo blev så småningom ett s.k. Landeri, (stavas ibland Länderi).
Denna beteckning härstammar från den procedur då staden fick tilldelning av gårdar och andra tomter från staten i samband med att staden fick sina stadsprivilegier.
Dessa ägor kunde staden sedan använda för sin expansion och vissa gårdar uthyrdes eller såldes till tjänstemän, befattningshavare och företagare.
Själva gårdstomten hade en ganska omfattande bebyggelse. På ett flygfoto kan man urskilja 10 st olika byggnader. Mangårdsbyggnaden hade två flygelbyggnader och ytterligare ett bostadshus kan skönjas i vänsterkanten av bilden.
Dessutom skall här ha funnits ett hönseri.

Landeriet St. Hindsbo förekommer inte i jordeböcker. Mantalslängderna är lite diffusa från 16 – 1700-talet.
Av den anledningen är det svårare att fastställa en exakt ägarlängd. Man får lita på husförhörslängderna. I dessa längder är noterat vem som bor i fastigheten, hyresgäst eller ägare. Har man tur så är det noterat vem som är ägare.

Ägarlängd fr.o.m. 1800-talet utan angivna årtal men förhoppningsvis i rätt ordningsföljd:

Erik Otter, landsbokhållare (disponerar).
Johannes Pettersson.
Carl Hwithfeldt, inspektör.
E. Lithander häradsskrivare.
Anders Arioso, sergeant och krögare.
Johan Fredrik Petterson, rådman.
I slutet 1800-talet går ägandet över till Familjen Hedwall där sonen Johan Arvid blev internationellt känd som professor i kemi. Han har även förekommit som skribent i Skara Gilles årsböcker i alla utgåvor från 1967 till 1975.
Arrendator den här tiden var kapten J. D. af Sandeberg som ägde Husgärdet och Ökull i Axvall.

1917 köper kommissionär Josef Vilhelm Storm St Hindsbo och Hindsberg.
Brukare av gården var J V Storms svärson Axel Nordkvist, gift med Storms dotter Edla Johanna Maria. Sonen Ewert Storm var v. ordf. i Skara Idrottsförening och jurist på Storms Affärsbyrå.
Vid den här tiden beboddes St Hindsbo bl. a. av en familj Hamilton, majoren och gymnastikläraren vid Skara Allmänna Läroverk greve Henning Gotthard Hamilton. Härefter blev staden ägare till området för exploatering.

På den här kartan från 1955 från Plan- och byggenheten på Skara Kommun ser vi att

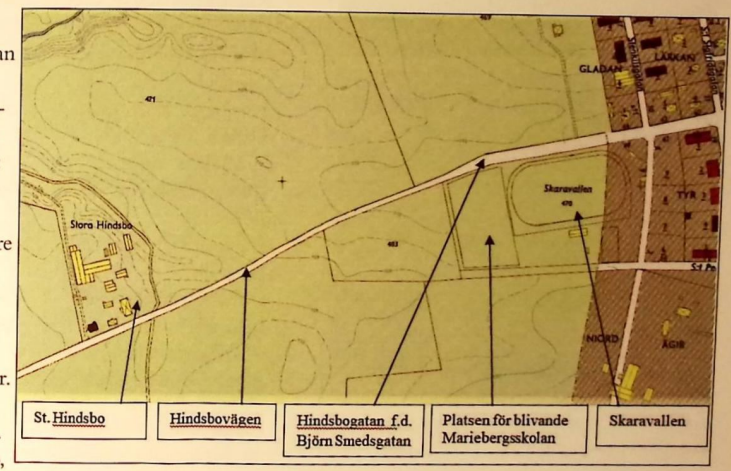

Hindsbo dåvarande tomtplats var nuvarande kvarteret Brushanen som omgärdas av Timmermansgatan, slutdelen av Hindsbogatan som hette Hindsbovägen (numera ett vackert promenadstråk) och gränsar intill kvarteret Snäppan. Ett äldre namn på Hindsbogatan är Björn Smedsgatan.
Runt gårdstomtens östra sida fanns ett litet vattendrag som hade anslutning till Drysan norrut. På gamla kartor markeras den som en liten bäck men den finns inte kvar i dag.
Ett antal stora bevarade träd som bl.a. härstammar från en pampig allé bekräftar i dag fastighetens tidigare läge och status.
St. Hindsbo jordbruksmark omfattade området mellan Hindsbovägen i sydväst, nuvarande Lidköpingsvägen västerut, norrut till Drysan och österut mot Hindsberg. Arealen var 62 tunnland enl. "*Gods och gårdar.*"

Båda ovanstående foton på mangårdsbyggnaden är från 1968, före och efter rivningen. Foto: N F Beerstål VG:s museum

Den 31 maj 1968 får Skara stadsfullmäktige fastställelse från Länsstyrelsen på sitt förslag på bebyggelse på delar av Hindsboområdet och byggnationen kunde börja.
Hindsbergsområdet var fastställt tidigare, den 12 juli 1962.

Lilla Hindsbo *Foto: Stig Karlsson*

Även Lilla Hindsbo var ett landeri under staden. Förmodligen avstyckat från St. Hindsbo. Finns omnämnt år 1594 i "*Ort-namnen i Skara.*" Här finns mangårdsbyggnaden kvar mellan Drysan och Linnégatan.

Källhänvisning:
Gustav Vasa Reg.21 sid 128 och 352 år 1550.
Riksarkivet SDHK brev nr 1380.
Ortnamnen i Skara; Erik Sandberg 1943.
Ortnamnen i Skaraborgs län av professor Ivar Lundahl.
Försök till en beskrivning av Skara Stift av P E Lindskog år 1812.
Skara Stifts Jordebok 1540.
Husförhörslängder ur Skara stadsförsamlings arkiv.
Skolpojke i sekelskiftets Skara av J. Arvid Hedvall.
Gods och gårdar 1942.
Anders Petersson på Skara kommun - Plan och byggenheten.
Kyrkokonsult Ragnar Sigsjö.

Böckernas Skara med politisk beslutsvånda

Elisabet Stålarm

Foto: Göran Johansson.

I Skara har alltid böckerna placerats i centrum, tacka kyrkan för det. Så även om politikerna trätte om placering av Nya biblioteket i 25 år var alla eniga om att Skaras bibliotek ska finnas i stadens kärna. Och slutet blev till slut gott.

Låt oss backa bandet till tisdagen den 12 juni år 1984. I Skara stadshotells försommarvarma festsal förbereddes ett historiskt kommunfullmäktigemöte. Men hur skulle det gå? Vilket av de fyra förslagen till placering skulle vinna? Socialdemokraterna förordade kvarteret Thalia (Teaterhustomten, korsningen Skaraborgsgatan/Klostergatan). Här ville partiet skapa ett kulturhus. Detta förslag hade flest tillskyndare tillsammans med kulturnämndens förordade placering i kvarteret Vesta, mittemot kyrkan (idag plats för plantering och Skaraskulptur). Centerpartiet förordade tillbyggnad av Stifts- och landsbiblioteket i den bakomliggande parken (kvarteret Metes). Och så fanns uppstickaren i form av folkpartiets kvarter Iris vid Prubbatorget. Ett förslag som innebar rivning av snickarglada Gröna villan samt flytt av Djäknestallet.
Alla turer fram och tillbaka under årens lopp hade fyllt såväl nyhetssidor som insändarspalter i Skaraborgs läns Tidning. Till slut ledsnade tidningens dåvarande chefredaktör, Per-Erik Borg, på den politiska beslutsvåndan och röt ifrån i en ledarartikel i april år 1984. Han hotade rent av med gruvligt straff: "Har Bengt den gode, den store skarabiskopen, i sin himmel rörts av skarabornas beslutsångest för biblioteksfrågan. Han har, som för nästan 800 år sedan lade grunden till landets äldsta bibliotek, låtit sina änglar göra en färd till den snåla jorden och viska till dagens makthavare: Vad I gören mot mitt bibliotek, det skolen I

icke ha gjort förgäves – men vad I icke gören, det skall Helvetet straffa Eder för…".
Om det nu var detta helveteshot eller ren och skär utmattning som ledde fram till beslutet den 12 juni 1984 vet bara de inblandade. Kommunalrådet, Ewald Lindström, (c), inledde raden av anföranden med en förhoppning om att Skaras politiker skulle ha kraft nog att äntligen fatta beslut i biblioteksfrågan. Centerpartiet hade under den 20 år långa diskussionen förordat kvarteret Metes. Nu överraskade Lindström med en kovändning och anslöt sig till folkpartiets förslag i form av Iris. Flera av talarna poängterade att bibliotekets personal fått lida genom ärendets irrvandringar i den kommunala beslutsgången. Trångboddheten i det vackra, gamla bibliotekshuset innebar också att cirka 275 000 böcker plus handskrifter, mikrofilmer, tidskrifter mm skulle få plats. I praktiken innebar detta att böcker fanns utplacerade i hela staden, till exempel i gamla badhusets bassäng. Barnavdelningen återfanns i "Kulturlagret" på Skolgatan och på Rådhusgatan inrymdes förutom kulturnämndens kansli även soldat- och emigrantregistret.

Forsta spadtaget på nya biblioteket, november 1985. Foto: Stig Relw/Västergötölands museum.

Socialdemokraternas starke man, Evald Nordström, propagerade engagerat för "Brända tomten" Thalia. Här skulle Skara kunna få ett kulturcentrum för framtiden. Nordström tyckte i sitt anförande att det grävts tillräckligt i Skara och han var orolig att ett biblioteksbygge i Vesta skulle bli försenat av diverse arkeologiska utgrävningar. "Det har gått hysteri i utgrävningar här i Skara", konstaterade Nordström och förklarade att några sådana inte skulle vara aktuella i Thalia-förslaget.
Inläggen böljade fram och tillbaka. Eva Åsbrink, Nya partiet, berömde personalens uthållighet men konstaterade att biblioteksfrågan varit ett enda hattande hit och dit. Hon förespråkade i starka ordalag kvarteret Vesta. "Beslutar ni er för kvarteret Iris och river Gröna villan ska ni sluta att skryta med Skara som kulturstad". Detta med Skara som kulturstad återkom i flera inlägg. Per-Erik Nylander (m) konstaterade att det går väl an för andra kommuner att komma fram till snabba beslut vad gäller biblioteksbygge, där kan man bygga lite var som helst. I Skara är det annorlunda – här styr historien. Nylander skaldade också på rikskänt maner: "Biblioteket är en besvärlig bit, men nu har vi baxat den ända hit". Egentligen förespråkade moderaten Nylander Vesta-alternativet men avslutade sitt anförande med att tillstyrka ett biblioteksbygge i kvarteret Iris.
Sven-Olof Ask (m) framträdde som förespråkare för kulturnämnden och dess förslag Vesta. Detta innebar en något kluven position där Ask förklarade att han mycket motvilligt kände sig pressad att som moderat rösta för Iris-förslaget. Men han repade nytt mod och innan slutsignalen frågade han den samlade kommunfullmäktigesamlingen om kulturnämnden egentligen behövdes eftersom övriga politiker ändå inte tog någon hänsyn till nämndens förslag.
I sitt slutanförande tog Evald Nordström till djuriska liknelser. Han framställde de borgerliga partierna som först kängurus som hoppat mellan de olika förslagen för att slutligen ta ett älgkliv tillbaka till folkpartiet förslag Iris. Efter 15 minuters ajounering, begärd av Per-Erik Nylander, var det äntligen dags för den segdragna frågan att avgöras.
Resultatet blev att folkpartiets förslag Iris segrade med 26 röster. Socialdemokraternas Thalia fick 21. Två avstod från att rösta. Hela den socialdemokratiska gruppen reserverade sig liksom Pia Svensson (vpk) samt Greger Sagerström (sp). I SkLT:s referat står till sist: "Efter omröstningen pustade fullmäktigeledamöterna ut över en kopp kaffe".
Så här drygt 25 år senare tillåter sig skribenten att konstatera: Slutet gott, allting gott. Den 22 maj 1987 kunde det framtidsinriktade Nya biblioteket i Skara invigas av dåvarande kulturminister Bengt Göransson. Detta i närvaro av en mängd kulturpersonligheter och ett stort antal skarabor. Det Nya biblioteket (kallas så fortfarande efter mer än tre decennier) är ritat av arkitekt Olle Bergman och ansluter medvetet i stil och material till Stifts- och landsbiblioteket signerat arkitekt Johan Fredrik Åbom och invigt år 1859.

Skarabibliotek för alla tider

1190 första uppgifterna om bokförvärv till domkyrkan i Skara
1746 flyttas biblioteket från domkyrkan till eget bibliotekshus norr om kyrkan
1859 inflyttning i det vi kallar gamla biblioteket
1980 i den femåriga långtidsbudgeten anslår Skara kommun 20 miljoner kr till biblioteksbygge

Kläder för den mode-medvetna kvinnan!

Ingrids
Klostergatan 5
SKARA

SBLDATA
Tel: 0511-130 45
Smedstorpsgatan 16, Skara

Stadskällaren under min farfars tid.

Ulf Warolin

En bild ur familjealbumet.

Min farfar Oscar Warolin föddes 1877 på Forsen i Härlunda. I början på 1900-talet arbetade han som portier på Stadshotellet i Skara. Där fanns även hans yngste bror Axel, som jobbade som vaktmästare.

Oscar fick möjligheten att arrendera Stadskällaren från 1911. Det var ett krav eller ett önskemål att han skulle vara gift. Man trodde inte att han kunde vara ensam om att driva verksamheten. Han gifte sig på Stadskällaren med sin kära Thora, som hon kallades av alla men hennes namn var Viktoria.

De bodde på andra våningen och där föddes min faster Anna-Lisa och några år senare min far Paul 1916. Efter några år växte familjen ytterligare med en flicka, Majken född 1916. Tidigare omtalade lillebror Axel hade gift sig med Hilda Mörk och de hade tagit över ett hotell i Kvänum. Spanska sjukan svepte fram och 1919 dog både Axel och Hilda. Kvar i livet var tre barn mellan 1-5 år. Släktingar i Kvänum tog hand om Bror-Axel och Doris medan Oscar och Thora tog hand om Majken. Även Amalia, Thoras mamma, hade flyttat in i Stadskällaren, hon var gammal och svag och avled 1921.

Verksamheten gick väldigt bra. Far har berättat att man fick slita riktigt hårt och dagarna var långa. Maten var enkel, vanlig husmanskost, men välsmakande och tillagad med kärlek och omsorg. Det var ett enkelt ställe som ställde stora krav på dem som arbetade där. Jag kan bara gissa att farfar hade sina goda kontakter under första världskriget för någon svacka har vi aldrig hört talas om. Veckomenyn följde följande mönster:

måndag, pyttipanna eller annan rest från söndagen
tisdag: soppa
onsdag: fisk
torsdag: ärtsoppa
fredag: köttbullar eller annan rätt av köttfärs
lördag: fisk
söndag: stek

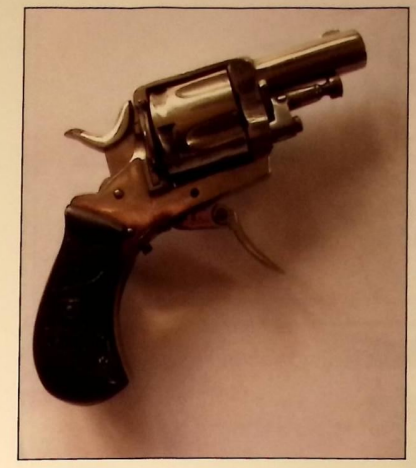

Pistolen som användes vid ett rånförsök. Foto: Ulf Warolin.

Någon gång under tiden på Stadskällaren kom en man med dragen revolver och hotade farfar och krävde pengar. Oscar, som var en lång och välväxt man, kastade sig över mannen, fick tag i vapnet, och sparkade ut ynglingen. Därefter lade han revolvern i sin garderob. Där fanns den tills farfar gick ur tiden, sedan hamnade den i fars garderob. Nu har jag den, fast den är numera plomberad

Efterhand skärptes hygienkraven och diverse frågor runt detta. Det var nog inte värt pengarna att rusta om och anpassa byggnaden efter nya tider. Omkring 1930 revs huset och återuppfördes på Folkungagatan, men nu blev det ett bostadshus.

Oscar och Thora tröttnade så småningom på allt slit och 1926 sa de upp arrendet. Farfar var inte femtio år fyllda men gick ändå i pension. Tur var väl det, så det blev ett antal år med lite lugnare tempo. Båda dog i början på 40-talet.

Stadskällaren på Skaraborgsgatan. En bild från tidigt 1900-tal. Källa Digitalt Museum/ Västergötlands museum.

Gammal Skara-teckning berättar

Sven-Olof Ask

Museimannen Allan T. Nilson var en god kännare av Skara stads historia. När jag många gånger sökte svar på frågor rörande vår stads historia var Allan oftast ett säkert kort. Kontakterna blev under årens lopp många. Allan avled 2010 och makan Brita 2015.

I dödsboet efter makarna Nilson erbjöds jag bl a en inramad tuschteckning med centrala Skara som motiv. Allan Nilson berättar i sin bok *Mitt Skara*, att denna bild funnits i hans föräldrars hem och dessförinnan hos farföräldrarna där bilden hängde i Berggrens salong. Denne källarmästare Berggrens dotter gifte sig med rådmannen och järnhandlare Nilson. Allan Nilsons farföräldrar. Bilden saknar text, men har ändå mycket att berätta. Bilden finns återgiven i form av ett träsnitt i Ny illustrerad tidning den 23/11 1867 (sid 373). Detta träsnitt finns avbildat i Natanael Beckmans Vår skolas historia (del II, sid 129). Några detaljer skiljer sig om man jämför träsnittet med Allan Nilsons tuschtecknade tavla.
Teckningens ålder går att bestämma på ett ungefär. Eftersom bibliotekshuset var färdigt 1859 är teckningen gjord efter detta år, samtidigt som vi vet att norra tornet nermonterades 1872.

Alldeles till vänster om kyrkan skymtar skolbyggnaden fram. Det är inte nuvarande skolhuset, som nyligen invigs som stadshus, utan det är 1833 års skolhus som 1871 ersattes av Skara högre allmänna läroverk. Skolhuset från 1833 användes endast 38 år innan det revs!

Till vänster om bibliotekshuset skymtar ett hus, beläget alldeles inpå kyrkan. Det är troligen den enda kända avbildningen av 1742-års bibliotekshus. Huset var Skaras första biblioteksbyggnad och var byggt i sten enligt vad Carl von Linné skriver i sin Västgöta-Resa år 1746. Det revs före år 1869.

Till vänster om bibliotekshuset ser vi ett stort trähus med ett centralt trapphus. Det är det s.k. Frölichska huset, eller "grönavillan" som huset kallades på 1980-talet. Detta hus ägdes av majoren Frölich och hans maka född Tham. Tidigare hade de bott i Alebäck i Sävare socken. När man letade efter lämplig tomt för biblioteksbygget som invigdes 1987, blev det det Frölichska huset som fick rivas. Det visar sig att byggnaden på träsnittet inte är identiskt med byggnaden på Allan Nilsons tavla. Gissningsvis har huset byggts om eller rent av ersatts med ett nytt.

Längst till vänster på bilden ser vi det år 1746 uppförda hus som härbärgerar nuvarande stiftskansli. Husets övre våning byggdes 1787 och tillbyggdes 1913 efter ritningar av arkitekten Torben Grut. Denne Grut var född på Gammalstorp i Tun. Hans mest kända byggnader är Stockholms stadium och Solliden på Öland.

I och med tillbyggnaden 1913 kunde domkapitelexpeditionen lämna sina lokaler i Gamla bibliotekets bottenvåning som man haft sedan biblioteket byggdes.

Till höger om kyrkan ser vi ett stort trähus i två våningar. Detta hus inrymde senare Centralhotellet, vilket brann 1913. Enligt Ernst Carlssons bok var det sista gången som gymnasisterna med sin skolspruta deltog vid släckning av en eldsvåda i Skara. Efter branden byggdes Skaraborgsbankens hus här (1924-27), denna gång i sten.

Mitt emot Centralhotellet ser vi gaveln av det s.k. Lefvanderska fastigheten. Detta hus var uppfört 1825 och inrymde bl a källarmästare C. J. Berggrens salong. Huset inrymde dessutom Nilsons och Bergqvists järnhandel. På baksidan av kvarteret fanns stall, uthus och magasinsbyggnad. Dessa hus brann ner den 20 febr. 1936. Återigen ersattes ett brunnet trähus med ett nybyggt stenhus. Denna gång det var arkitekten Ivar Tengboms ritningar som gav televerkshuset dess skepnad. Tills nyligen har detta hus ägts av kommunen som haft delar av sin verksamhet där. Den kommunala ledningen har i oktober månad 2019 lämnat huset till förmån för Skaras nya stadshus. Numera ägs huset av kommunal Centrumbostäder AB.
Längst till höger om kyrkan ser vi Rådhuset med sitt lilla klocktorn.

I förgrunden ser vi en mängd träd och buskar. Det är dåvarande stadsträdgården som låg där Kråks nu ligger. Dock får man anta att konstnären använt sin konstnärliga frihet till att rita lite hur som helst. Stadsträdgården började anläggas 1857 och är sålunda en ganska ny trädgård när teckningen görs. Enligt trädgårdsföreningens årsberättelse 1867 hade verksamheten på tio år fått en stor omfattning. Sålunda hade 12 000 buskar och träd införskaffats från Skottland och under 1866 planterades 18 944 häckväxter, 6 857 barrträd, 687 bärbuskar och 651 fruktträd.

Detta var några reflektioner kring en spännande bild av Skara centrum under tidigt 1860-tal. Tänk om bilder kunde tala. Tänk så många personer som måste ha beundrat bilden i Berggrens salong för över 150 år sedan. Uppgifterna till min artikel kommer dels från Arkivarien Bengt O.T. Sjögren i Göteborg och i övrigt från boken *Ernst Carlssons Skara*, Natanael Beckmans *Vår skolas historia* samt Allan T. Nilsons bok *I Skara*.

POTATISBODEN
SKARA
FRUKT - BLOMMOR - GRÖNSAKER
Låga priser - Hög kvalite
0511-141 33, blomavd. 184 95

Helår med Autogiro
49:-/månad
Prenumerera på Skaraborgsbygden
Få Skb i din brevlåda varje fredag med tillgång till alla läsarförmåner!
Gå in på: skaraborgsbygden.se/prenumeration
Tel: 0511-302 50

SKARA DÄCK & FÄLG
0511 - 13 000 www.skaradof.se Vallgatan 42, Skara

Välkommen till din lokala optiker i Skara.
Hos oss får du Kompetens, Valfrihet och Omtanke.
FihnOptik
FihnOptik AB, Järnvägsgatan 12, 532 30 Skara
Tel. 0511- 10154, E-mail: info@fihnoptik.se
www.fihnoptik.se

Hall of Fame

Lennart Persson

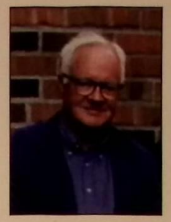

Hur skall vi hylla och hedra framstående utövare och ledare som svarat för viktiga insatser i Skaraidrottens historia?

Frågan väcktes i vintras på ett styrelsemöte i Skara Idrottshistoriska Sällskap. Förslaget som röstades igenom: Vi försöker att skapa Skara Hall of Fame. En plattform där vi kan hedra personer som betytt mycket för idrotten i Skara.

Från ord till verklighet gick det snabbt. En kommitté bestående av personer med god kännedom om idrotten i kommunen under lång tid utsågs: Bengt Andersson, Christer Clausson, Nellan Hagman, Kjell Nordström, Benny Ternemar och Lennart Persson.

Sextetten fick i uppdrag att ta fram kandidater som kunde bli aktuella att väljas in i Hall of Fame. Ett 20-tal kandidater fanns på listan – och till slut vaskades fem av dessa fram.

För att komma ifråga krävs:

- Att utövaren har varit framgångsrik i en eller flera sporter och som har representerat, eller representerar, en förening som tillhör Skara kommun.
- Idrottsutövare som är född i Skara kommun och som har tävlat/tävlar synnerligen framgångsrikt i förening/föreningar utanför kommunen.
- Ledare som har gjort förtjänstfulla insatser under lång tid i förening som tillhör Skara kommun.
- För att väljas in måste personen vara i livet.

Varje år skall minst en och högst fem personer väljas in. Premiäråret blev det fem. De som nu finns i Hall of Fame är Petra Skogsberg, Jan-Åke Ek, Mattias Carlsson, Göran Olsson och Bosse Persson.

Dessa fem fick mottaga sina diplom vid en ceremoni på Sommarkvällen vid Djäknescenen under travveckan. De nyinvalda hyllades då inför en stor publik.

Tanken är att en kopia på diplomen skall hängas upp för att kunna beskådas av allmänheten. Troligen blir det i Skara Idrottshall.

Vi kan konstatera att Skara Hall of Fame fick ett fint mottagande av Skaraborna. Och vi ser redan fram mot arbetet med att utse nya medlemmar i denna exklusiva skara.

Lennart Persson
Ordförande i Skara Idrottshistoriska Sällskap

De fem första i Skara Hall of Fame

Petra Skogsberg, handboll

Med sina 64 A-landskamper, fem SM-finaler och proffsspel i Danmark framstår Petra Skogsberg som en av Skaras främsta idrottsutövare genom tiderna. Hon var dessutom som assisterande tränare med och förde Skara HF till ett historiskt SM-slutspel.

Fakta: Moderklubb Skara HF, spelade sedan i Skövde HF. 64 A-landskamper. Proffs i Fredrikshavn och GOG Svendborg, har också spelat i Lugi. Spelade EM 2006 och 2008 samt VM 2009.

Jan-Åke Ek, cykel

Var en viktig kugge i Fåglum-brödernas framgångsrika lagtempolag. Jan-Åke Ek har vunnit tre SM-guld i lag och ett silver i landsvägsåkning 180 km. Har dessutom varit tränare för toppcyklisterna Glenn Magnusson och Jan Karlsson.

Fakta: Jan-Åke Ek är född i Skara. Tävlade för Tidaholms CK och Vårgårda CK. Vunnit lag-SM 1965, -68 och -69. Silver på 180 km när Gösta Fåglum vann. Vunnit storlopp i Norge (Tyröfjorden runt) och flera stora lopp i Sverige. Var med som reserv i Sveriges OS-lag 1968 (Fåglum-bröderna tog silver), kört VM två gånger. 9:a i England runt. Stor grabb nr 50 i svensk cykel.

Mattias Carlsson, simning

Med sina 21 SM-guld och sju svenska rekord är Mattias Carlsson en av Sveriges bästa ryggsimmare. Han har också haft internationella framgångar.

Fakta: 29 år, bor i Helsingborg. Började i Skara simsällskap där hans pappa Hans "HC" Carlsson var tränare. Fortsatte sedan i Uddevalla sim. 21 SM-guld som senior, 13 som junior och 10 som ungdom samt 3 lagguld. Brons i World Cup, varit med i 6 EM och 3 VM. Nia som bäst individuellt i EM. 4:a, 5:a och 6:a i lagkapp i EM samt 9:a i lagkapp i VM. Satte svenskt rekord sju gånger som senior. Första svensk under 2.00 på 200 meter rygg i lång bassäng. Satt svenskt juniorrekord 13 gånger. Innehar fortfarande svenska rekordet både för seniorer och juniorer på 200 meter rygg.

Göran Olsson, handboll

Han förde Hangelösa HF från en grusplan i Hangelösa till handbollens finrum, Allsvenskan. Göran Ohlsson var också under många

år en populär vaktmästare i Skara idrottshall. Han står för en unik ledargärning.

Fakta: Född 1934. Spelade själv fotboll som ung i Hangelösa IF, men det var som tränare, styrelseledamot och eldsjäl Göran kommit att göra störst avtryck. På 1950-talet var han styrelseledamot i Hangelösa IF, HIF, och var då ansvarig för bygget av den stora fotbollsanläggningen Skogevi, döpt efter Ullevi. Tre år senare handlade det om en ishockeyrink. På 1960-talet var Göran ordförande i HIF, då tog han initiativ till bildandet av en handbollssektion för damer. Göran blev tränare och ledare för laget, som blev mycket framgångsrikt och 1968 gick HIF upp i allsvenskan. 1971 var han med vid bildandet av Hangelösa handbollsflickor, ett måste om laget ville fortsätta att träna i idrottshallen i Skara. Hangelösa IF ansågs nämligen höra till en annan kommun. Göran var vaktmästare i Idrottshallen i Skara 1963-91. I slutet av 90-talet spelade han boule och ingick i kommittén som såg till att bygga en ny boulehall i Skara. Han var även styrelseledamot i Skara Petanque i tio år.

Bosse Persson, ishockey/fotboll/handboll

En av Skaras mest kända och genuina idrottsprofiler som i hög grad bidragit till framgångar i tre idrotter. Bosse Persson har också en lång gärning som tränare och ledare bakom sig.

Fakta: Född 1939. Bosse kunde faktiskt varit allsvensk i tre idrotter, men han tackade nej till erbjudande från IF Elfsborg (fotboll), Skövde AIK (handboll) och Forshaga/Grums (ishockey). Bosse var nära att få debutera i Skara IF:s A-lag i division II (näst högsta serien då) som 17-åring mot Halmia i Halmstad. Den gången fick han dock se matchen från läktarplats. Han hade sedan en 22 år lång fotbollskarriär som spelare och senare med tränaruppdrag i Skara IF, Karlstad FF och Götene IF. I handboll inleddes karriären i Skara HK. Han spelade senare i Götene IF och Mariestads BK. I Ishockey debuterade Bosse i Skara IK redan som 17-åring.

Texter: Lennart Persson och Bengt Andersson
Foto: Adam Lindh och Annika Andersson

Kvinnliga butiksinnehavare i Skara från förr

Carl-Olof Storm

Det var damer i stor utsträckning, som genom idogt arbete drev butikerna i Skara för sin egen försörjning och till gagn för skarabor och övriga.Vi minns dem. Låt mig nämna en del av dem!

Om vi går tillbaka till mitten av 1900-talet och i tanken går från gamla brandstationen och Marumsgatan fram träffar vi på några av dem:

Gunborg Grönlund sålde tobak, tidningar och kortvaror.

Dagmar Norell var en mycket kunnig och erkänd modist.

Hildegaard Söderman hade sin affär vid Fisktorget. Hon hade hattar, dukar och spetsar att sälja. Bl.a. tillverkades av styvare tråd små brudkronor, som blomsteraffärerna klädde med myrten.

Anna Granlund hade en mjölkaffär vid Fisktorget. Skulle man köpa mjölk fick man ha med sig en mjölkflaska och så mättes mjölken upp med hjälp av ett litermått med skaft som sänktes ned i den stora mjölkkrukan bakom disken. Fick man fem eller tio öre över kunde man köpa ettöres kola.

Ida Levis butik på Marumsgatan.
Bild: Digitalt museum/Västergötlands museum.

Ida Levin hade en välkänd och uppskattad karamellbutik med kunder även utanför stan. Vem minns inte de hårda knäckiga karamellerna med mandel, eller mintkyssarna eller de stora marsipanäggen som hon delade ut till söndagsskolebarnen.

Nanna Storm hade sin affär mittemot Ida Levin ,Marumsgatan 11. Hon sålde frukt, rotsaker, karameller m.m.

I detta hus bodde Ida Dahlqvist, Ida Levin, Maja Karlsson, Nanna Storm, Ebba Leverén och Fru Olsson. Alla utom fru Olsson var driftiga affärskvinnor. Dir. Oskar Ahlström ägde fastigheten.

Märta Johansson, hade bosättningsaffär och sålde leksaker, glas och porslin. Affären låg i samma fastighet som Marumsgatan 11.

Resia föregångaren till Epa och Tempo, fanns även i Skara och låg också på Marumsgatan. De sålde rengöringsmedel, tvål och parfym av doften att döma. Här var det förstås kvinnor bakom disken.

Elsa Andersson eller Elsa AB som man sa, hade sin affär längre upp på Marumsgatan. I hennes affär kunde man köpa tyger och sybehör. Många sydde sina kläder själva eller lät någon av stans alla hemsömmerskor göra det. Hennes affär låg granne med Karlings konditori och Bryntessons skor.

Elsa Anderssons butik på Marumsgatan.
Bild: Digitalt museum/Västergötlands museum.

Gurli Störner sålde tidningar, tobak och kortvaror. Hennes affär låg där Länförsäkringar nu har sitt kontor.

Nu svänger vi till höger och kommer till Järnvägsgatan.

Fru Holm hade sin affär "Gottis" alldeles om hörnet. Hon sålde chokladpraliner, chokladkartonger, marsipan och glass och strutgodis som doppades i glasyr. Hit kunde läroverkseleverna springa över på rasten och köpa en stor knäck eller en kokosboll. Familjen Holm hade även en affär på Skolgatan där också tillverkningen skedde.

Fröken Berg hade en kemikalieaffär. Den låg där affären "Antik&Kuriosa" nu ligger.

Elin Lundblad hade en tobaksaffär, som låg mitt emot Stadshotellet. Hon sålde tidningar och tobak. Köpte man en cigarr kunde man tända den mot en glödtråd och cigarrdoften spred sig i affären. Här kunde man även boka platsbiljetter till Riksteatern, som då hade sina föreställningar i Teaterhuset.

Nu vänder vi och svänger in på Tvärgatan.

Carine Gustavsson och hennes syster Maj-Britt hade en affär just i hörnet. Den kallades Frejamagasinet .

Hedvig Olsson hade en handarbetsaffär. Hon sålde dukar, handarbeten, garner och andra sybehör.

Erikssons kemikalieaffär låg granne med Hedvig Olssons.

Josefina Storms affär låg på samma sida. Hon sålde karameller, grönsaker o.dyl.

Brita Johansson övertog Josefinas affär på 50-talet. Hon kallade den "Klostergårdens frukt, godis och grönsaker". Vi minns hur hon putsade äpplena blanka innan de lades upp i en pyramid på ett glasfat med fot.

"**Bulla-Moster**" hade sin affär tvärs över gatan, granne med Grandbiografen. Hon sålde förstås kaffebröd men även karameller.

Nu gör vi en avstickare in i Olins gränd.

Beda Svensson hade sin butik och sitt bageri i ett litet hus i Olins gränd. Hon lät själv uppföra huset 1915. Hon drev verksamheten

tillsammans med sin syster Hanna. Här kunde man alltid köpa goda kakor och gott matbröd och doften av bröd kunde man känna i hela Olins gränd.

Ida Dalkvist hade också ett bageri här men in på gården i fastigheten Marumsgatan 11. Jag bodde då i det huset. Nanna Storm var min mor.

Nu vänder vi tillbaka till Klostergatan.

Dagmar Persson hade en inredningsaffär med dukar, tavlor och möbler. Hon var också slöjdlärare i Folkskolan. Hennes affär låg alldeles vid Skaraborgsgatan.

Nu går vi tvärs över Skaraborgsgatan och tittar in på Teaterkaféet, som var inrymt i Teaterhuset.

Ella Johansson serverade här kaffe med dopp, smörgåsar o.a. I pausen vid teaterföreställningar och revyer kunde man dricka kaffe här. Då öppnades de stora dörrarna i nedre delen av salongen och där stod Ella. Kom man in en vardag kunde man träffa Sigge och Tedde, som var stamgäster på kaféet.

Vi vänder upp mot Klostergatan igen, upp mot torget.

Alice Svensson förestod elbutiken SEA, som ägdes av Svante Svensson och hans bror. Bröderna skötte elinstallationer i stan men Alice, som var gift med Svante, skötte butiken.

Hilda Nilsson hade blomsteraffär på Klostergatan.

Ingrid Johansson ägde butiken "Ingrids konfektion". Den var inrymd i huset som då låg granne med nuvarande "Potatisboden". Den flyttades sedan till sitt nuvarande läge. Hon ägde affären till 1980. Den finns fortfarande kvar och ägs nu av Camilla Nordström vars mamma arbetat i affären många år.

Vi är nu framme vid Stora Torget.

Sara Svensson träffar vi på Nya konditoriet, som hade servering på andra våningen. Otto på Vilan" gick ofta in direkt till köket. Där fick han en bakelse för det hade Sara lovat. Det berättas att en gång, ställdes en bricka full med skadade bakelser ut i köket. Otto åt upp det bakelse han fått men när han blev ensam i köket tittade han på brickan. Frestelsen blev stor och han åt upp alla bakelser, som stått på brickan.

Vi svänger nu ned på Rådhusgatan.

Systrarna Andersson hade här en matvaruaffär. Hemlagade färdigrätter såldes över disk i den lilla butiken som var välfrekventerad. Vem minns inte aladoben de gjorde!

Det är min förhoppning att det har berett glädje att minnas tiden som varit, dessa butiker och dessa kvinnor som strävat!

Systrarna Anderssons butik på Rådhusgatan.
Bild: Digitalt museum / Västergötlands museum.

VI PRODUCERAR MÅTTANPASSAD KVALITETSPLÅT FÖR TAK OCH VÄGG
Som lokal leverantör har vi korta leveranstider.
Vi bygger även hallar och levererar kompletta materialsatser inklusive plåt, takavvattning, taksäkerhet, beslag och infästning till ditt hus.
BORGA
Tel. 0511-34 77 11 | www.borga.se
PROFFS PÅ PLÅT
BORGA
TILLVERKNING
SEDAN 1973

O. H. Gustafsson
KONDITORI OCH BAGERI AB
Klostergatan 3
Tel. 0511-105 70
Folkungagatan 8
Tel. 0511-107 48

provektor®
Din elinstallatör och automationspartner

ICA
KVANTUM
Munken Skara
Öppet alla dagar
7 - 22
Smakfuttt • Bekvämt • Prisvärt

Kupans historia

Marie-Louise Svensson

Den 21 mars 1991 öppnades Kupan av Skaraborgsdistriktet som låg i Skövde där Ragnar Millqvist och Jarl Graf var huvudansvariga. Det var en stor händelse när vi öppnade, vi var en av de första Kuporna i Sverige, nu finns det cirka 325 st. Målet är att det ska finnas en i varje kommun. Radio Skaraborg var här och sände ett program på radio vid öppnandet. Vi fick en jättefin spegel som nu hänger på kontoret som minne. Ragnar var vår chef de första ca.10 åren. Efter distriktet blev vi överflyttade till Regionen med kontor i Göteborg i några år. Kretsarna tog sedan över Kupan, då var det 14 kretsar som drev Kupan. Sedan 2018 drivs Kupan av Skara Röda Korskrets. Vi firar "födelsedagen" runt den 21 mars varje år med halva priset på allt i butiken och vi bjuder på kaffe och kaka i tre dagar. Det brukar vara populärt med långa köer utanför när vi öppnar.

På Kupan är ett 60-tal frivilliga schemalagda i arbetspass om 4 timmar. De står i kassorna, i butik och café, sorterar kläder, prismärker, kör bilen, och mycket annat som behöver skötas. Dessutom finns en anställd. Utöver det tar vi emot personer på arbetsträning från försäkringskassan, arbetsförmedlingen, arbetsmarknadsenheten och från kriminalvården på samhällstjänst och om man har fotboja.

Mycket har blivit ändrat sen vi öppnade, kläder som vi inte kunde sälja skickade vi till katastrofförrådet i Halmstad, därifrån gick kläderna vidare ut i världen. När Röda Korset stängde katastrofförrådet, blev vi i Skara depå för vår region, och Kuporna körde hit sina kläder. Kläderna skickades till Kisi i Tyskland där blev dom till nya textilier. Vi fick beställa en lastbil från Tyskland som kom med last och gick tom tillbaka, och vi lastade kläderna på den. Det var ett tungt jobb att fylla en långtradare med klädsäckar och skor så vi orkade inte med det själva. Nu går osålda kläder till slättmissionen, de kommer hit och lastar själva.

Vi samarbetade med Frälsningsarmen och ordnade en modevisning med kläder som vi och Frälsningsarmen hade till försäljning. På kortet nedan skojar Åke Johansson och Carl-Gustav Lundström till det som boxare och Åke klädd i nattskjorta. Våra frivilliga gick modeller, de tyckte det var jätteroligt. Och kläderna vi hade med sålde vi på plats. Frivilliga hade bakat så det fanns fika att köpa och intäkterna gick till Kupan.

Vi har sponsrat två läger om året för funktionshindrade, ett på sommaren i Bobergsgården utanför Falkenberg, och ett vinterläger i Grövelsjön. Det var mycket populärt och fullbokat varje år. Nu har vi en återträff på hösten, som de tycker är roligt att åka på och träffa varandra och sina ledare.

Kupan har öppet måndagar t.o.m. fredagar och sista lördagen i månaden. I år prövade vi att ha öppet tisdagar under semestern. Det är alltid roligt att pröva något nytt.

Vi säljer kläder, möbler, köksgeråd, böcker samt allt som är helt och rent. Överskottet går till lite olika projekt i och utanför Sverige så som Världens barn, Diakonin Planeten, Annhörigdagar på Lundsbrunns kurort, Röda Korsets Behandlingscenter, reflexvästar till skolbarn och Piperska.

Bildkavalkad – förr och nu

Erik Sånnek

Marumsgatan från Hindsbogatan.

Klostergatan mot norr

Klostergatan söder ut från Tvärgatan

Klostergatan norr ut från Tvärgatan

Början på Järnvägsgatan från Domkyrkan

Storatorget från söder

Nämnden i Skara Gille 2018

Ålderman Tommy Kroon
Biträdande ålderman Barbro Olofsson
Kassabevarare Erik Sånnek
Gilleskrivare Ann-Britt Molander Johansson
Bisittare Gunnar Karlsson
Bisittare Ulla-Britt Larsson
Bisittare Barbro Hassel
Bisittare Göran Johansson
Bisittare Anders Sahlström
Revisorer Per Martinsson och Henrik Lindqvist
Gillesvärdar Anna-Lena och Sture Veghed samt Gudrun och Roland Johansson
Valberedning Sture Veghed och Leif Jonsson

Nämnden i Skara Gille 2019

Ålderman Tommy Kroon
Biträdande ålderman Barbro Olofsson
Kassabevarare Erik Sånnek
Gilleskrivare Ann-Britt Molander Johansson
Bisittare Gunnar Karlsson
Bisittare Ulla-Britt Larsson
Bisittare Barbro Hassel
Bisittare Göran Johansson
Bisittare Anders Sahlström
Revisorer Per Martinsson och Henrik Lindqvist
Gillesvärdar Gudrun och Roland Johansson samt Lena och Bo Svensson
Valberedning Sture Veghed och Leif Jonsson

Gamla årgångar av Gillesboken
Ett och annat från
den gamla staden Skara
finns att köpa hos
Gillesnämnden

BIBLIOTHECA SCARENSIS
Stifts- och landsbiblioteket
Skara

Charlies teater

SKARA

Västergötlands museum